

Jelentés

az ország állapotáról

2010 nyarán

GAZDASÁGI TÉNYFELTÁRÓ BIZOTTSÁG

TARTALOM

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
TÁRSADALMI FOLYAMATOK	9
Kedvezőtlen demográfiai trendek	9
Számos akadály kedvezőtlenül hat a gyermekvállalásra	11
Az egészségi állapot és a halandóság között erős a kapcsolat	12
Nem csökken a szegénység	14
Nyugdíjaskor egyenlő szegénység?	17
A munkanélküliség súlyos társadalmi feszültség	18
Az oktatás és a foglalkoztatottság problémái összefüggnek	21
GAZDASÁGI HELYZETELEMZÉS	24
A fegyelmezetlen költségvetési politika a bajok forrása	24
Meringó befektetői bizalom	26
Növekedés csak hiányból?	29
Adózás: magas és kiszámíthatatlan	31
Beruházások nélkül nincs élénkülés	34
Foglalkoztatottság: alacsony és csökken	36
Külső egyensúlytalanság	39
ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZET 2010.	42
Fiskális tételek	43
Kvázi-fiskális tételek	46
Köz- és magánszféra együttműködésén alapuló konstrukciók	47
29 pontos akcióterv	48
KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	49
FÜGGELÉK	55

BEVEZETÉS

Az elmúlt időszakban hazai és nemzetközi elemzők, illetve intézetek, de még a szélesebb közvélemény érdeklődésére is számot tartott, miképpen alakul a 2010. évi költségvetés helyzete. Egyrészt, az előzmények ismeretében féltő volt, hogy választási évben ismét jelentősen megemelkedik a hiány, másrészt, gyökeresen eltérő vélemények fogalmazódtak meg nem csak a költségvetés, hanem a magyar gazdaság állapotáról is.

Minden ilyen jellegű elemzés készítésekor a tényalapú helyzetértékelést nagymértékben nehezíti, hogy egyetlen év költségvetési adataiból nem lehet messzemenő következtetéseket levonni. Ahhoz ismerni kell a hosszabb távú gazdasági és társadalmi folyamatokat, objektív kép kialakítása csak ezek figyelembe vételével lehetséges.

Az alábbi jelentés Orbán Viktor miniszterelnök megbízásából, Varga Mihály vezetésével 2010 tavaszán megalakult gazdasági tényfeltáró bizottság munkája. A gazdasági tényfeltáró bizottság feladata volt bemutatni a 2010. évi költségvetéshez kapcsolódó kockázatokat, a költségvetésre leselkedő veszélyeket. Annak érdekében, hogy minél pontosabb legyen az államháztartás lehetőségeiről alkotott képünk, az írás lényegi hangsúlyt fektetett a társadalmi és gazdasági folyamatok összetett módú elemzésére. A jelentés tények alapján kíván szólni Magyarország problémáiról, illetve a problémák gyökereiről, továbbá, hozzá kíván járulni azon szakmai diskurzushoz, hogy milyen gazdaságpolitikai eszközök segítségével lehet képes Magyarország a kilábalásra.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A gazdasági tényfeltáró bizottság feltérképezte és elemezte a 2010. évi költségvetés helyzetét. A jelentés e munka összefoglalása, helyzetkép, amely a gazdaságpolitika eszköztárának kijelölését segíti. Az államháztartás aktuális pozíciójára, valamint a költségvetési politika lehetőségeire vonatkozó megállapítások kialakítása során a bizottság törekedett arra, hogy bemutassa a meghatározó gazdasági és társadalmi folyamatokat is.

Költségvetési pozíció

A bizottság megállapította, hogy az államháztartás idei hiánya a kormányváltást követően meghozott érdemi intézkedéseknek köszönhetően a GDP 3,8 százalékának megfelelő szinten tartható.

A 2010. évi költségvetési deficit alakulása (a GDP százalékában)		
	HATÁS	HIÁNY-2010
① A Gazdasági tényfeltáró bizottság által feltárt, a költségvetésben feszültséget okozó tételek 2010-es hatása	- 1,6	- 5,4
② Nem kalkulált hiánycsökkentő tételek hatása, valamint tartalék-felhasználás	+ 0,6	- 4,8
③ A 29 pontos akcióterv 2010-es egyenlegjavító hatása	+ 1,0	- 3,8
④ A Gazdasági tényfeltáró bizottság által észlelt kockázatok (következő évek költségvetéseit fenyegető tételek)	- (2,2 - 2,5)	-

Forrás: Gazdasági tényfeltáró bizottság

A június óta bejelentett intézkedések a költségvetés egyenlegét a GDP 1 százalékának megfelelő mértékben javítják. Az államadósság kamatterhének csökkenése, a magánnyugdíjpénztárakból átlépők miatt bekövetkező bevétel-növekedés, illetve a tartalékok zárolása a GDP 0,6 százalékának megfelelő pozíciójavulást eredményez. A 29 pontos akcióterv nélkül közel 5 százalékos lenne december végére a deficit mértéke. A bizottság vizsgálatai szerint több előirányzatnál is jelentős eltérések adódnak a korábbi tervhez képest. A bevételi oldalon 212 milliárd forint az elmaradás, amelynek legjelentősebb tételei a társasági nyereségadó (50 milliárd forint), a személyi jövedelemadó (40 milliárd forint) valamint a jövedéki adó (30 milliárd forint) felültervezése. A kiadási determinációk további

---

234 milliárd forint (a GDP 0,9 százalékának megfelelő) egyenlegromlást idéznek elő, melyek közül számottevő tételt jelent a közlekedési vállalatok (BKV, MALÉV, MÁV) mintegy 80 milliárd forintra tehető rövidtávú finanszírozási szükséglete, illetve az „Út a munkához” programnak az eredetileg tervezett összegnél mintegy 60 milliárd forinttal nagyobb forrásigénye. Emellett több fejezetnél is komoly feszültségforrások vannak.

A jelentés kitér arra, hogy számos olyan költségvetésen kívüli tétel létezik, ami a következő évek gazdálkodását kedvezőtlenül érinti. Ezek közül kiemelkedik a közlekedési társaságok konszolidációs igénye, az MFB vállalatának adósságszolgálat, valamint az egészségügyi ellátórendszer strukturális hiánya, melyek együttes kezelése a következő években a GDP 2,2-2,5 százalékának megfelelő, komoly kockázatot jelent.

Gazdasági helyzetelemzés

A jelentés a gazdaság növekedését hátráltató determinációkat az alábbi folyamatok mentén mutatja be. (1) Az elmúlt nyolc év túlköltekező költségvetési politikája következtében erőteljes az állam kizorító hatása, magas az államadósság szintje és a kamatterher nagysága. (2) Eltűntek a lakossági megtakarítások. (3) Gyenge és rossz szerkezetű a beruházási aktivitás. (4) A kiszámíthatatlanul változó adózási környezet valamint a magas adóterhelés rontja a potenciális növekedési lehetőséget. (5) Mindez a munkajövedelmek torz szerkezetű eloszlását okozza, és adóelkerülésre ösztönöz.

Megállapítható, hogy a 2002 és 2006 közötti időszakban kimagasló hiányok tartották életben a gazdaság növekedését. Ez a folyamat nem tudta a tartós növekedés feltételeit megteremteni, a költségvetés kizorítási hatásán keresztül hozzájárult ahhoz, hogy a vállalati szektor beruházási aktivitása jelentősen csökkent, valamint a lakosság megtakarítási hajlandósága is erőteljesen erodálódott.

Az adósságteher miatt évről-évre emelkedő külső finanszírozási igény ellenére sem változott a túlköltekező költségvetési magatartás. Egy felzárkózó ország esetében természetes jelenség, hogy támaszkodik külső forrásokra, Magyarországon azonban ezek a külső források a 2002-2003-as időszaktól kezdve egyre nagyobb arányban csapódtak le a magán és állami fogyasztás formájában, amelyek nem biztosították a hosszabb távon fenntartható reálkonvergenciát.

A fenntarthatatlan mértékű költségvetési eladósodás miatt kikényszerített, ám rossz szerkezetű, döntően adónövelő intézkedésekre épülő konszolidáció a gazdasági növekedés visszaesését eredményezte. Már a globális pénzügyi válság előtti évben (2007) a megelőző 11 év legalacsonyabb növekedését regisztrálhatta Magyarország, ezzel utolsó volt az európai országok között, illetve jelentősen elmaradt a régiós versenytársaktól is. Ilyen állapotban érte el az országot a 2008-as globális pénzügyi válság, ami komoly likviditási feszültséghez vezetett a hazai állampapírpiacra.

A fegyelmezetlen költségvetési politika következtében az államadósság GDP-arányos szintje a 2001-es 52 százalékról 2009-re 80 százalék közelébe nőtt, ami súlyos terhet jelent a költségvetés számára.

A nemzetközi összehasonlításban magas adókulcsok miatt az adófizetési morál rendkívül alacsony, a munkajövedelmek eloszlása torz. Magyarországon lényegesen többen vannak a minimálbér környékén bejelentve, mint a Visegrádi államokban, melynek következtében az indokoltnál jóval alacsonyabb mértéket érnek el az állami adó- és járulékbévételek.

A tartós növekedés alapjául szolgáló beruházások akadályozó tényezője a gyakorta változó adórendszer, illetve az adóterhelés magas szintje. 2006-ot követően az állam finanszírozási igénye folyamatosan meghaladta a lakosság nettó megtakarításait, így a vállalkozások csak magasabb kamatszint mellett jutottak hitelhez.

Társadalmi folyamatok

A társadalom adottságait bemutató rész legfontosabb következtetése, hogy az évek, esetenként évtizedek óta fennálló társadalmi deficitek kezelése nélkül nem javítható érdemben az ország gazdasági versenyképessége. A magyar társadalom komplex demográfiai válsággal szembesül, melyből a gazdasági folyamatokra az alábbiak hatása a legmarkánsabb: (1) Folyamatosan csökken a népesség lélekszáma. (2) Rossz a lakosság egészségi állapota, és európai összehasonlításban rendkívül rövid a várható élettartama. (3) Kritikusan alacsony az aktivitási ráta. (4) Kirívó mértékben felerősödtek a térségek közötti különbségek. Mindezen válságtünetek gyengítik a társadalmi kohéziót.

Európában egyedülálló módon a magyar lakosság lélekszáma az elmúlt 30 évben folyamatosan csökken. A demográfiai válság a népesség csökkenése mellett a népesség elöregedésében is megmutatkozik. Az aktívak-inaktív arányának megváltozása súlyos feszültséget okoz a gazdaságban és a szociális rendszerek finanszírozásában, de a társadalom működését is mélyen érinti.

A negatív demográfiai folyamatok hatását erősíti, hogy a lakosság egészségi állapota messze elmarad az Európai Unió átlagától. A közép-európai mércével kiugróan alacsony várható élettartamhoz hazánkban nagyon komoly egészségügyi kockázat is párosul, a magyarországi lakosok életük mintegy 10 százalékát betegen töltik el. A kedvezőtlen egészségügyi folyamatok csak részben magyarázhatók a költségvetési források nagyságával, Magyarország ugyanis a hasonló gazdasági fejlettségű Visegrádi államokkal összevetve, nem fordít kevesebbet egészségügyi rendszerére.

Az egészségi állapot is hozzájárul - többek közt - ahhoz a problémához, melyet a foglalkoztatás kritikusan alacsony szintje jelent. Ez voltaképpen a magyar társadalom és a magyar munkaerőpiac, közvetve a gazdaság és a költségvetés legsúlyosabb problémája, a szegénységnek és a társadalmi kirekesztődésnek is a legfontosabb oka. A munkahelyek hiánya miatti foglalkoztatási válság 5-6 éve mélyül. A foglalkoztatási helyzet romlásához

---

hozzájárulnak az oktatásügy problémái: az oktatás minőségének romlása, a közoktatási intézmények nevelési, szocializációs funkcióinak elsorvadása. A szakképzés szervezésének és minőségének gyengeségei.

A foglalkoztatási válsággal együtt jár a szociális válság: a lakosság egyharmada, 3,3 millió ember él a létminimum alatt. Súlyos morális problémát vet fel, hogy ma Magyarországon 1 millió 243 ezer fő 20 év alatti személy él létminimum alatti jövedelemből. Az elmúlt években új, eddig biztonságban lévő társadalmi rétegek is a leszakadás határára sodródtak, már a középrétegekből is sokan kerültek a létminimum szintje alá. Emellett továbbra is megoldatlan azok felzárkóztatása, akik mintegy 20 éve szorultak ki a munkaerőpiacról.

Aggasztó mértéket öltöttek a térségi különbségek. Az ország elmaradott térségeiben élő lakosság kirekesztődése a munkaerőpiacról, a minőségi egészségügyi ellátásból, valamint az oktatásból haladéktalanul kezelendő problémát jelent.

Következtetések

A jelentés a magyar költségvetés helyzetének bemutatását követően fogalmazza meg következtetéseit és javaslatait.

Az **egyensúly és növekedés** csak egymással közös érdeksíkon értelmezhető. A költségvetési egyensúly nem áldozható fel a gazdasági növekedés oltárán, és nem érhető el tartós gazdasági növekedés fegyelmezett költségvetési politika nélkül. Kizárólag **hiteles gazdaságpolitika** biztosíthatja a tartós növekedést. Közép- és hosszú távon tartósan alacsony deficientszint csakis **hathatós intézkedésekkel** érhető el, kimondottan gátolja a makrogazdasági stabilitást a kormány költségvetéssel kapcsolatos térbeni vagy időbeli „játéka”. Az **adórendszer** kiszámíthatóságának erősítése, az adónemek számának csökkentése kizárólag abban az esetben képes hosszabb távon is pozitívan hatni, ha ezek a lépések konzisztensek, nem járulnak hozzá az államháztartási egyenleg romlásához, továbbá figyelembe veszik a régiós valamint nemzetközi adópolitikai tendenciákat. Magyarország gyorsabb felzárkózása érdekében a külföldi források helyett a **belső megtakarítások** szerepét kell erősíteni. A bizottság állásfoglalása szerint az ország jelenlegi makrogazdasági helyzetében határozottan meggyőzőbb érvek szólnak az **euró mielőbbi bevezetése** mellett, mint ellen.

A jelentés továbbá rávilágít, hogy hosszabb távon nem létezik eredményes gazdaságpolitika a **demográfiai problémák kezelése** nélkül. Mivel az Európai Unióban Magyarország rendelkezik a második legalacsonyabb foglalkoztatottsági rátával, ezért komoly növekedési lehetőséget jelent a **foglalkoztatás növelése**. A legegységesebb készségek elsajátítása nélkül azonban széles rétegeknek nincs esélye a munkába állásra. Az **oktatási rendszer** feladata ezért annak biztosítása, hogy lehetőleg mindenki, már az általános iskolában megszerezhesse a munka világába való bekapcsolódáshoz szükséges legegységesebb készségeket. Hazánkban a társadalmi mobilitás és a gazdasági növekedés közötti összefüggést számottevően befolyásolja a legegységesebb készségek elsajátítása, a települési

---

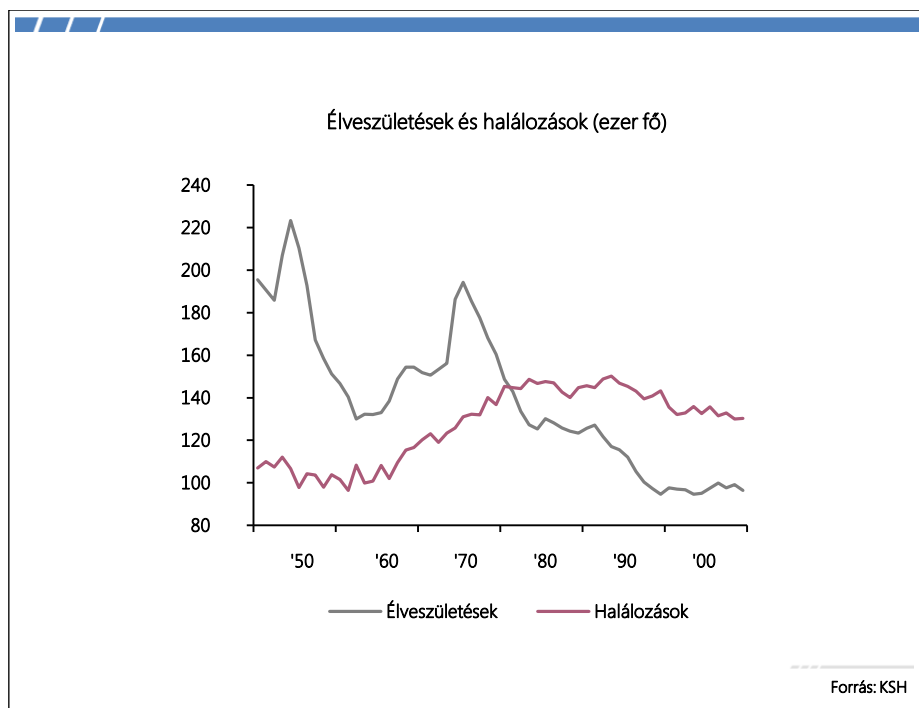
egyenlőtlenségek, illetve a romák helyzete. Ezen tényezők között meglévő komoly átfedések miatt a gazdaságpolitikának is komplex rendszerben kell kezelnie a kisebbségekkel, a területi és a szociális rendszer diszfunkcióival kapcsolatos problémákat, hosszabb távon ugyanis a **társadalmi egyenlőtlenségek** problematikája a mainál is jelentősebb feszültségforrássá válik.

TÁRSADALMI FOLYAMATOK

Kedvezőtlen demográfiai trendek

Az emberi erőforrások helyzetére a hosszú távon ható gazdasági, társadalmi és környezeti jelenségek hatnak. A tényezők együttes jelenléte szűkítheti, illetve erősítheti a társadalom reprodukciós képességét, okozhat akár komoly gazdaságpolitikai dilemmákat is. Ma még nehezen megmondható, hogy a 2008 októberében elmélyült pénzügyi válság hogyan hatott a társadalmi folyamatok és jelenségek törvényszerűségeire, ugyanakkor az világosan látszik, hazánk népesedési helyzete - e nélkül vizsgálva is - kritikus.

1. ábra: Három évtizede csökken a népesség száma

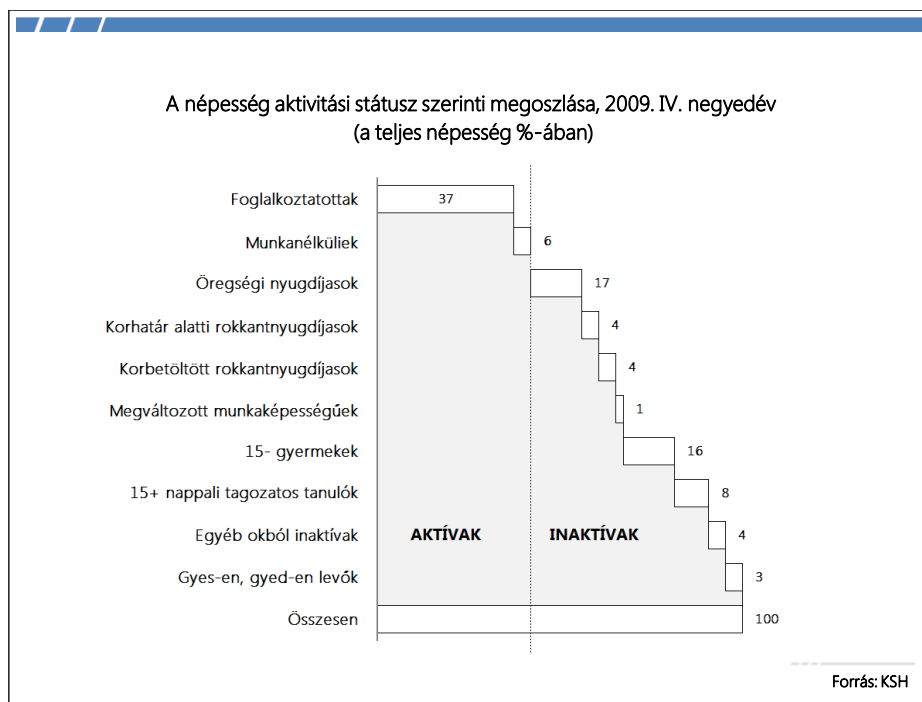

A lakosság száma közel 30 éve folyamatosan csökken, ezt a tendenciát a „Ratkó-unokák” felnőtté válása sem tudta megfordítani. Ebben döntő szerepet játszott az, hogy Magyarországon európai összehasonlításban kiugróan magas a halálozások száma, továbbá kevés szülőképes nő vállal gyermeket, az átlagos termékenységi mutató alig több mint 1,3. Hazánk így azon országok csoportjába tartozik, amelyeknél a termékenység alacsony, a halandóság pedig kiemelkedően magas.

A lakosság számának - 1981 óta mintegy 700 ezer fős - csökkenésénél a természetes csökkenés mértéke jóval nagyobb. A bevándorlók száma évek óta meghaladja a kivándorlókét, így a nemzetközi vándorlás pozitív egyenlege mérsékli a népességcsökkenés ütemét. A Magyarországon élő mintegy 185 ezer külföldi állampolgár nélkül az ország lakossága már most is alatta maradna a 10 millió főnek, mintegy 9,8-9,9 millió lenne - erősen valószínűsíthető, hogy 2010 második felében a népességszám ténylegesen is 10 millió alá csökken.

A demográfiai válság a népesség csökkenésén túlmenően, a népesség előregedésében megmutatkozik. Az aktívák-inaktívák arányának megváltozása súlyos feszültséget okoz a gazdaságban és a szociális rendszerek finanszírozásában, de a társadalom működését is mélyen érinti.

2. ábra: Kevés az aktív, alacsony a foglalkoztatottak száma

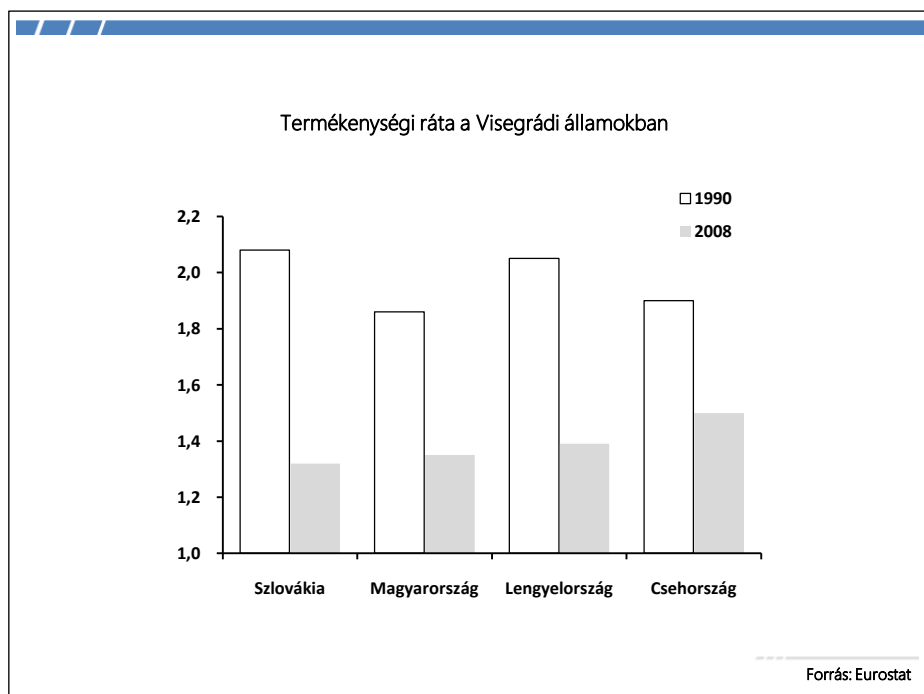

A korösszetétel megváltozása következtében az öregségi eltartási ráta értéke, vagyis az idős népesség aránya a munkaképes korú lakossághoz képest, számottevően megnőtt az elmúlt évtizedben. Jelenleg a teljes lakosság csak 37 százaléka foglalkoztatott és mindössze 43 százaléka aktív. Mindez egyúttal azt is jelenti, kevés foglalkoztatottra hárul a költségvetés finanszírozásának és családjukban ténylegesen eltartottaknak a terhe.

Számos akadály kedvezőtlenül hat a gyermekvállalásra

A családtervezés tekintetében lényegi kérdés, hogy a családtámogatási rendszer alapelvei viszonylag hosszabb távon is változatlanok, stabilak maradjanak. Magyarországon a rendszerváltozást követően gyakorta keveredett a szegénység-, illetve családpolitika, többször is a rövidtávú megfontolások kerültek előtérbe a hosszú távú megoldások rovására. Mivel nem alakult ki olyan családpolitika, ami érdemben tudott volna javítani a gyermekvállalási hajlandóságon, a születések száma messze elmarad az optimálistól.

3. ábra: Kevés gyermek születik

A termékenységi szintet vizsgálva megfigyelhető, hogy Magyarország jelenlegi helyzete jelentősen kedvezőtlenebb, mint 1990-ben. Míg ugyanis a rendszerváltozás éveiben az átlagos termékenység értéke 1,9 volt, addig jelenleg - ahogy utaltunk is rá - mindössze 1,3. A termékenységi helyzet a többi Visegrádi államban sem számottevően jobb, valamennyi országban komoly probléma a születések alacsony száma.

A negatív tendencia ellenére az elmúlt évtizedekben végzett különböző népesedési felmérések azt mutatják, számos európai országhoz képest Magyarországon a társadalom még mindig család- és gyermekbarát, a lakosság többsége úgy gondolja, a teljes élethez szükség van gyermekekre, gyermekekre, továbbá az értékek szintjén is előnyben részesíti a

---

családi életet. Mindemellett, a családok a jelenleginél több gyermeket is vállalnának, ami azt jelzi, a gyermekvállalás útjában több olyan akadály található, amelyek negatívan hatottak, illetve hatnak a demográfiai folyamatokra. Az akadályozó tényezők közül a leglényegesebbek:

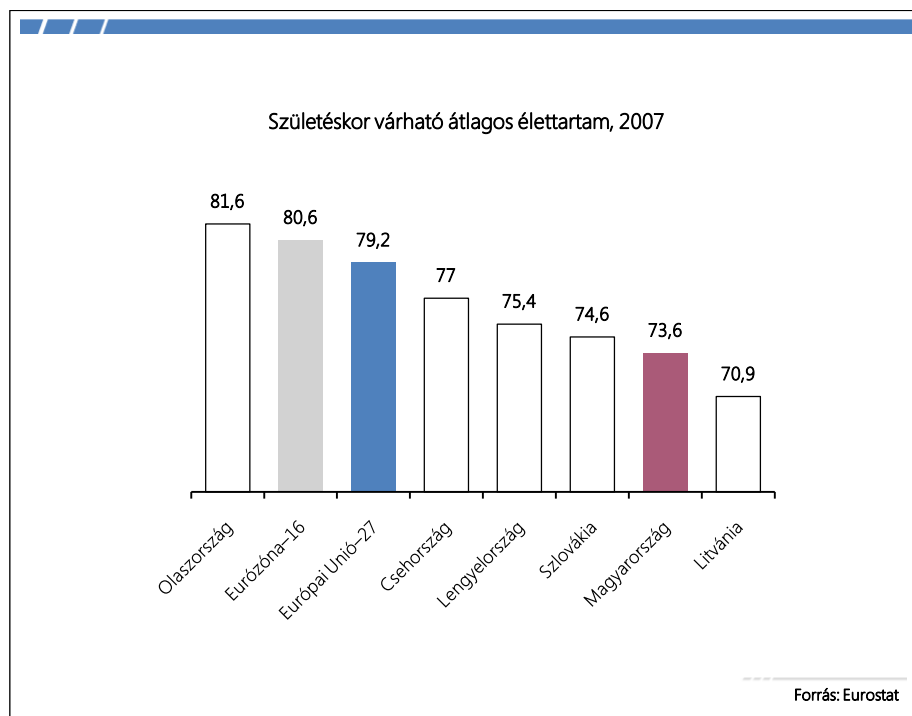
- a munkaerő-piaci helyzet kiszámíthatatlansága és bizonytalansága, különösen a gyermekvállaló nők esetében,
- a családi élet és a munka összeegyeztetésének nehézségei,
- az otthonteremtés nehézségei,
- a szegénységi kockázat növekedése,
- a gyermekintézmények hiánya és az iskolás gyermekek színvonalas napközi, illetve szüneti gondozásának, nevelésének megoldatlansága.

A rendkívül alacsony termékenység szint azt jelzi, az akadályozó tényezők leküzdésében nem születtek érdemi válaszok az elmúlt évtizedben, komoly előrelépés nem következett be. Hasonló jelentőségű probléma, hogy a gyermektelen, illetve a gyermekes családok helyzete rendkívül egyenlőtlen: a gyermekvállalás jelentősen megnöveli a szegénységi kockázatot. A családnagyság emelkedésével ugyanis a család egy főre jutó jövedelme és jövedelmi képessége is lecsökken. Utóbbi azzal függ össze, hogy a gyermeket nevelő nők munkaerő-piaci esélyei a gyermek nélküli családokhoz képest jóval rosszabbak: nagyobb eséllyel veszítik el munkájukat, s nehezebben is alkalmazzák őket.

Az egészségi állapot és a halandóság között erős a kapcsolat

A lakosság egészségi állapota Magyarországon az egyik legkevésbé kielégítő az Európai Unióban. A lakosság közel 20 százaléka rossznak vagy nagyon rossznak tartja egészségét, az Európai Unióban ez az arány alig 10 százalék. Az egészségi állapot a társadalom más dimenzióira is számottevő hatással van, többek közt a foglalkoztatás alacsony szintjére, vagy a szegénység kiterjedtségére. De a „rossz” egészségi állapot és a halandóság között is erős kapcsolat létezik, ez az oka annak, hogy Magyarországon a lakosság egészségi állapotához hasonlóan a halandóság is rendkívül kedvezőtlen képet mutat.

4. ábra: A várható élettartam elmarad a Visegrádi államokétól

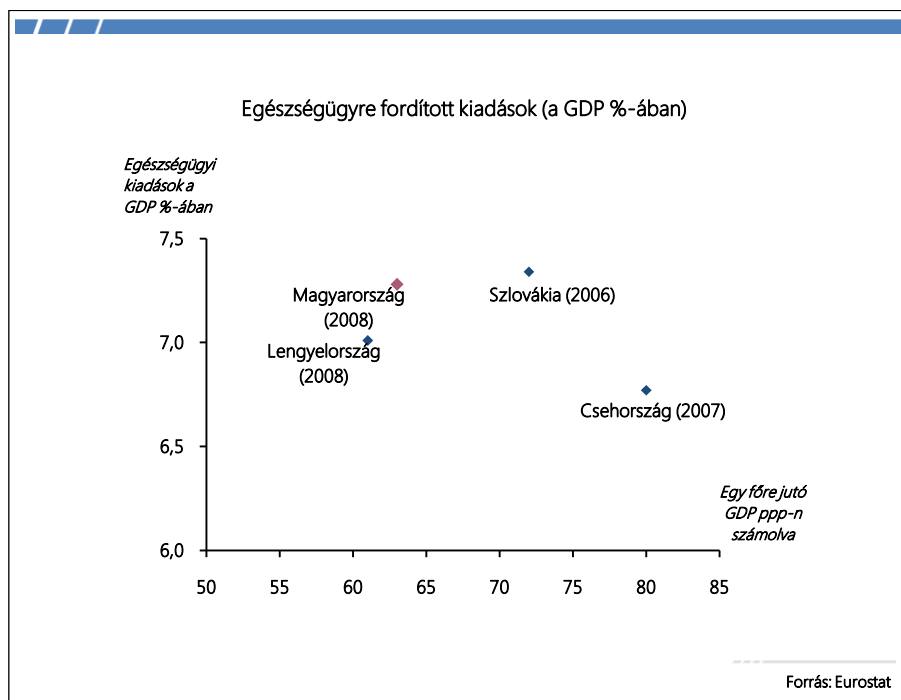

Magyarországon a születéskor várható átlagos élettartam a legalacsonyabbak közé tehető az Európai Unióban. A magyar emberek a hasonló gazdasági helyzetű Visegrádi államokkal összevetve is mintegy 2 évvel kevesebbet élnek. A közép-európai mércével kiugróan alacsony várható élettartamhoz hazánkban nagyon komoly egészségügyi kockázat is párosul: a nők és a férfiak is életük mintegy 10 százalékát betegen töltik el.

A kedvezőtlen halandósági számok mögött jelentős területi és társadalmi különbségek húzódnak meg. Míg Magyarország északi, észak-keleti és dél-dunántúli megyéiben magas a halandóság, addig a főváros egyes kerületeiben lényegesen alacsonyabb. Ha a halandóság társadalmi vonatkozásait vizsgáljuk, akkor azt figyelhetjük meg, leginkább a leszakadó vagy perifériára szoruló társadalmi csoportok a veszélyeztetettek. A rendszerváltozást követő úgynevezett halandósági krízis is nagyrészt azon férfiakat sújtotta, akik alacsony társadalmi státusszal rendelkeztek.

A kedvezőtlen egészségügyi folyamatok csak részben magyarázhatók a költségvetési források nagyságával, Magyarország ugyanis a Visegrádi államokkal összevetve nem fordít kevesebbet az egészségügyi rendszerére.

5. ábra: Nem hatékony az egészségügy forrásfelhasználása

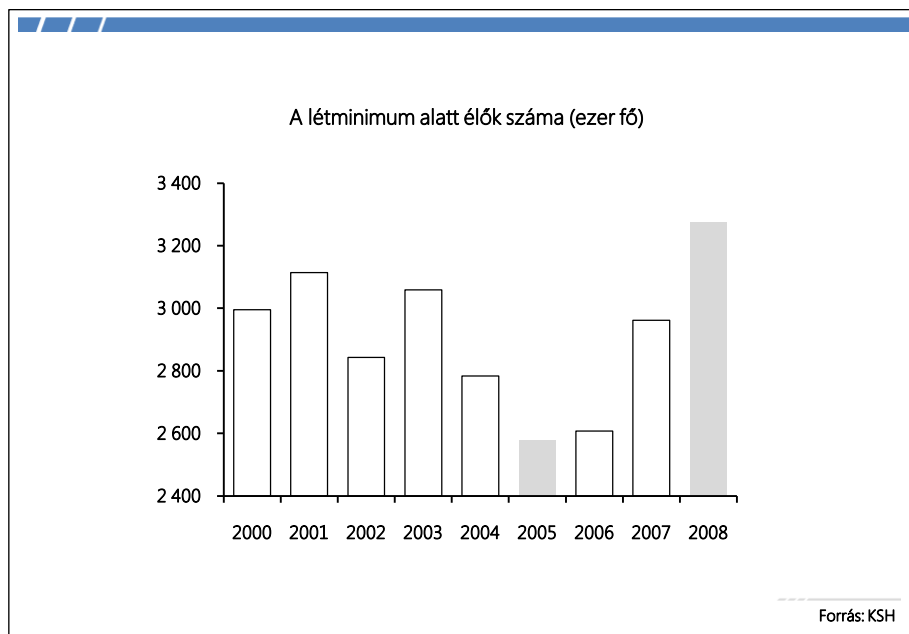

Míg Magyarország 2008-ban a GDP 7-7,5, addig Csehország 6,5-7, Lengyelország 7, Szlovákia 7-7,5 százalékát fordította egészségügyi kiadásokra. A számok ugyanakkor azt nem mutatják, hogy az egyes egészségügyi rendszerek, milyen hatékonysággal teljesítenek. Térségbeli elemzések szerint hazánkban a 2007-től induló átalakítási kísérlet nem az egészségügyi szolgáltatások kihasználatlan, vagy rosszul kihasznált kapacitásainak szűkítését eredményezte, hanem minőség-romlással párosult.

Nem csökken a szegénység

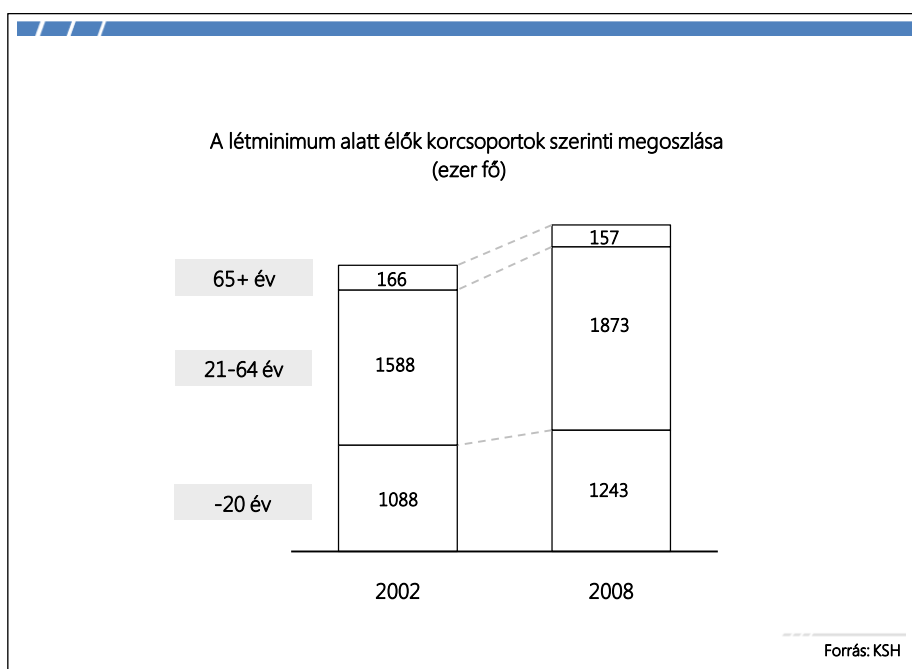
A gazdaságpolitika kialakításánál lényegi szempont, hogy a társadalom legelesettebb rétegei számára közép- és hosszútávon is növekvő lehetőségeket nyújtson. Magyarországra az elmúlt évtizedben a „húzd meg, ereszd meg” gazdaságpolitika volt a jellemző, ami a szakirodalom szerint nem segíti, hanem hosszabb távon komolyan hátráltatja a társadalom legalacsonyabb jövedelemmel rendelkező rétegeinek felzárkózását.

6. ábra: 2006 óta folyamatosan növekszik a szegények száma

A létminimum alatt élők száma a 2001 és 2005 k zotti időszakban ingadozva, de csökkent, ezt követően azonban folyamatosan emelkedett. 2008-ban a lakosság közel harmada, 3 millió 300 ezer személy  lt létminimum alatti jövedelemből, ami mintegy 700 ezerrel több, mint 2005-ben.

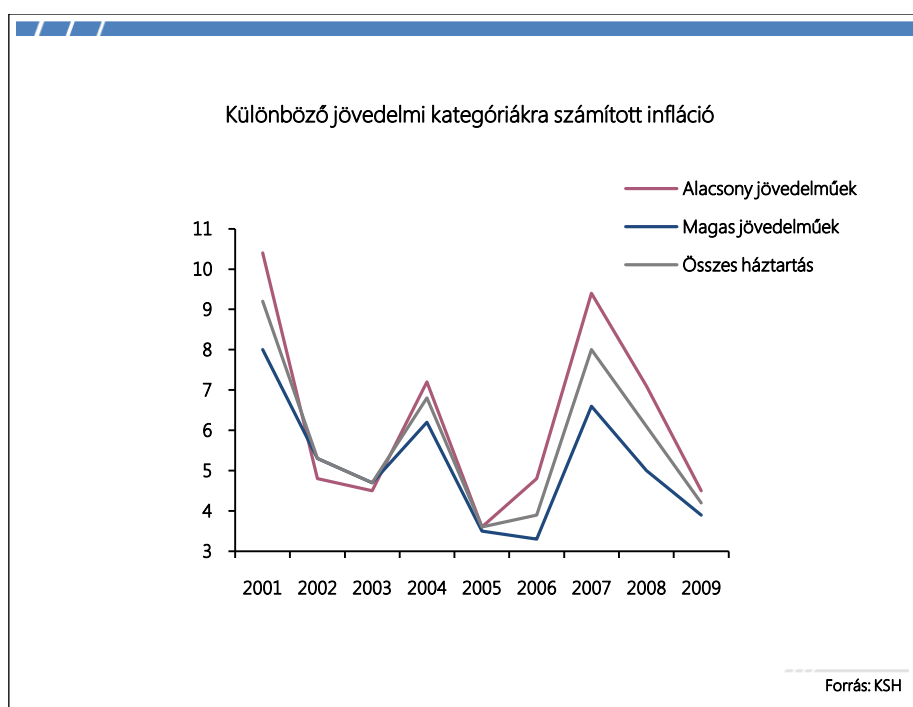
7.  bra: Számos 20 év alatti  l létminimum alatt

A létminimum alatt élők közül mintegy 1 millió 243 ezer fő 20 év alatti személy. Bár számos tényező közrejátszik a szóban forgó jelenség létrejöttében, közülük is kiemelkedik a szülők munkaerő-piaci helyzete. A kereső nélküli háztartásban élő gyermekek aránya 2009-re mintegy 16 százalékra nőtt (2003-ban mindössze 13 százalék volt), vagyis minden hatodik gyermek él úgy, hogy családjában nincs foglalkoztatott. Mivel a szegénység, illetve a társadalmi kirekesztődés generációk közötti átörökítése igen jelentős, e társadalmi jelenség nem csak a jelen, hanem a következő generációk életét is komoly mértékben megnehezíti. Nemzetközi összevetést tekintve e téren különösen súlyos a helyzet hazánkban: míg Magyarországon az alacsony végzettségű szülők gyermekei közül alig több mint 3 százalék tud felsőfokú végzettségre szert tenni, addig az Európai Unióban az ilyen háttérrel rendelkező gyermekek nyolcszor nagyobb eséllyel kapnak diplomát.

A hazai kisebbségek közül a cigányság helyzete a leginkább aggasztó a szegénységet tekintve, körükben nem csak az oktatási, a foglalkoztatási helyzet tragikus, de az egészségügyi mutatók is rosszak. A probléma súlyát érzékelteti, hogy a legszegényebbek mintegy 80 százaléka, az újszülöttek közel negyede cigány származású.

8. ábra: Az áremelkedések a szegényebb rétegeket sújtják

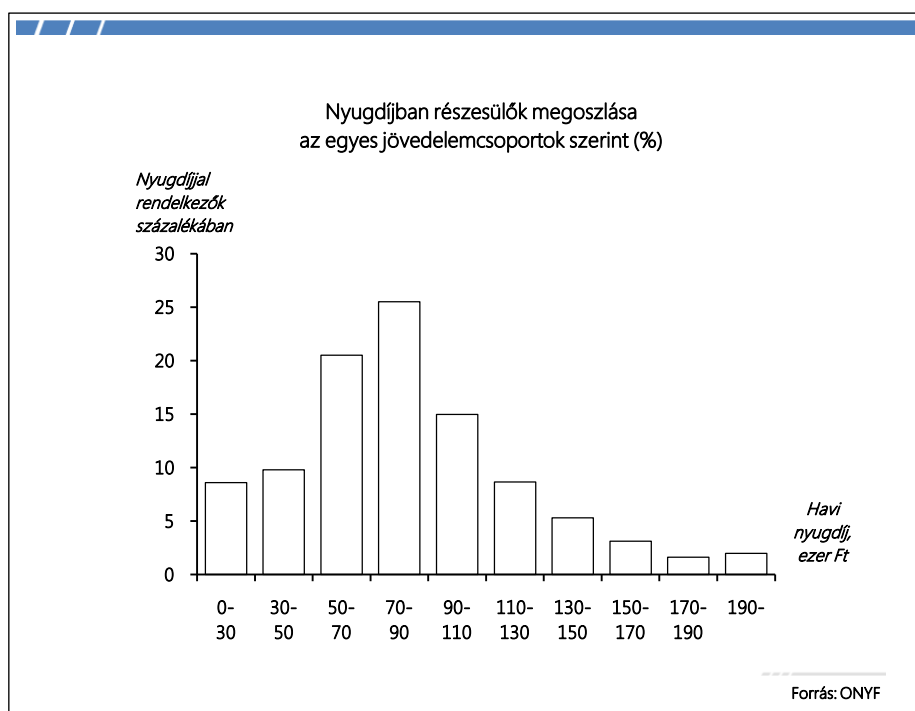

A 2006-ban induló kiigazító lépések elsősorban az alacsony jövedelműeket érintették kedvezőtlenül. A túlnyomórészt bevétel-növelő intézkedések hatása ugyanis erőteljesen megjelent a megélhetési és lakhatási költségekben, melynek következtében az alacsony jövedelmű háztartásokra számított infláció az évtized közepétől folyamatos meghaladta az összes háztartásra vonatkozó infláció szintjét. Mivel a nettó bérek növekedése az elmúlt 4 év összességében az áremelkedések mértéke alatt maradt, így az alacsony jövedelemmel rendelkezőknek nem csak a relatív, hanem az abszolút helyzete is romlott. A gazdaságpolitika hosszabb időn át tartó egyensúlytalansága tehát már középtávon is kedvezőtlenül hatott a lakosság kereseti viszonyaira, illetve számottevően hozzájárult a középosztály bizonyos rétegeinek lecsúszásához.

Nyugdíjaskor egyenlő szegénység?

A nyugdíjasok helyzete bizonyos szempontból hasonló az alacsony jövedelemmel rendelkezőkéhez: fogyasztói kosaruk közel azonos. Ugyanakkor a közel 3 millió nyugdíjban, vagy nyugdíjszerű ellátásban részesülő embert téves homogén csoportnak tekinteni, mert komoly jövedelmi különbségek figyelhetők meg a nyugdíjas társadalmon belül.

9. ábra: A nyugdíjasok nem tekinthetők homogén csoportnak

Magyarországon 70 ezer forintos jövedelmi határig a nyugdíjasok mintegy 39 százaléka, a 70 ezer forint és 130 ezer forint közötti kategóriába a nyugdíjasok közel fele (49 százalék) tartozik. További mintegy 12 százalék azon nyugdíjasok aránya, akiknek juttatásai meghaladják a 2008-as nettó átlagkeresetet. A jövedelmi képet erősen, a nyugdíjas társadalmon belüli jövedelmi arányokat némileg árnyalja, hogy a kormány 2009-2010. évben fokozatosan megszüntette a 13. havi juttatást, ami a jövedelmeket értelemszerűen lejjebb tolja. A juttatások mellett a nyugdíjasok esetében kiemelt figyelmet érdemel az áremelkedések mértéke. A nyugdíjas infláció 2004 óta minden évben erőteljesebben nőtt az átlagos inflációnál, amelyre elsősorban a létfenntartáshoz szorosan kapcsolódó kiadási tételek számottevő növekedése miatt került sor. Ezek a kiadások mind a nyugdíjasok, mind az alacsony jövedelmű háztartások kiadásában komoly súllyal szerepelnek.

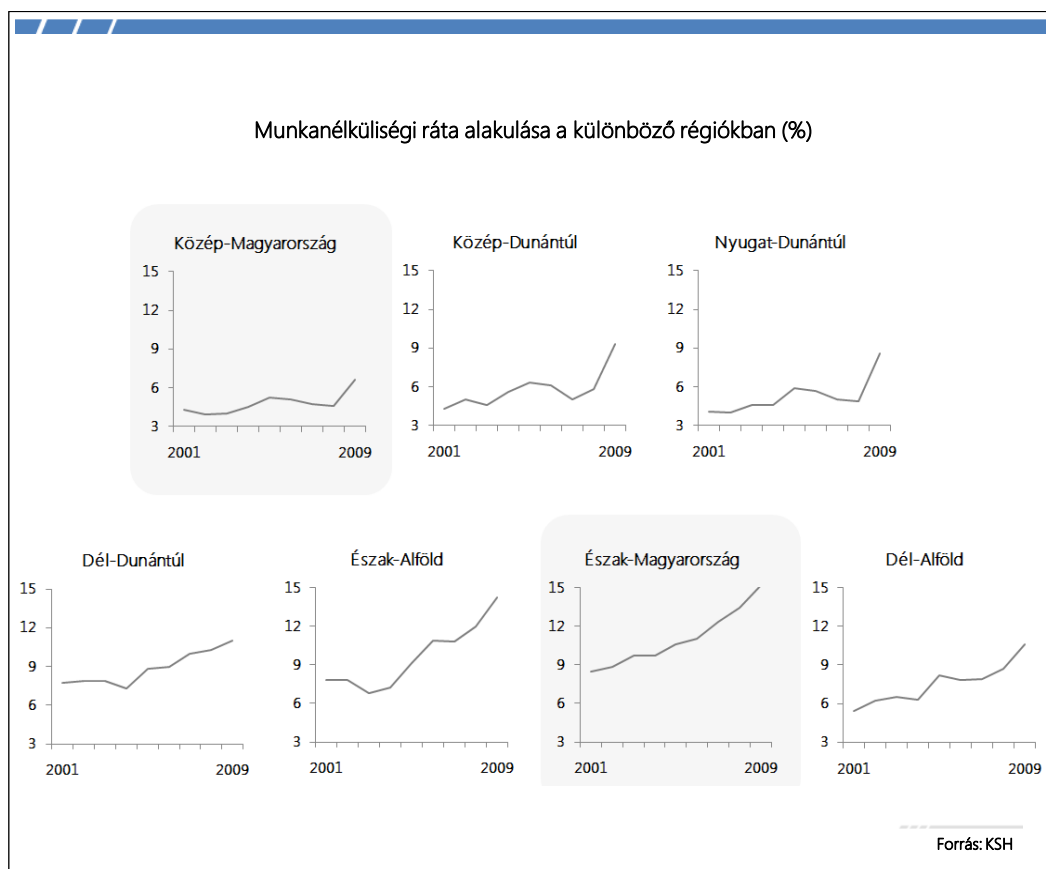
A két tényező eredőjeként a nyugdíjak reálértéke 2006-ot, vagyis az államháztartási konszolidációt követő időszakban komoly korrekción esett át. A nyugdíjak 2007-ben 2,2 százalékkal érték kevesebbet, 2008-ban 1,8 százalékkal emelkedtek, 2009-ben viszont újra csökkent a nyugdíjak vásárlóértéke, 6,9 százalékkal. Összességében tehát a 2006 és 2009 közötti időszakban mintegy 8 százalékos reálnyugdíj-csökkenés történt.

A nyugdíjak területi egyenlőtlenségét legerősebben a munkaerőpiac, illetve a kereseti viszonyok régóta fennálló regionális eltérései befolyásolják. Ezzel magyarázható leginkább, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az átlagos nyugdíj a budapesti nyugdíj alig több mint kétharmada.

A munkanélküliség súlyos társadalmi feszültség

A magas munkanélküliség önmagában is súlyos társadalmi feszültségek forrása, illetve jelentős mértékben hozzájárul a szegénységhez és a társadalomból való kirekesztődéshez. A tartós állástalanság viszont olyan helyzetet idéz elő, hogy az érintettek számára nehezzé, akár csaknem lehetetlenné válik a munkaerőpiacra való visszalépés. Tartós munkanélküliség esetén ugyanis megkopnak azok a képességek, készségek, amelyek alkalmassá teszik a munkát elvállalni szándékozót a munkavállalásra. A munkanélküliségi ráta a területi egyenlőtlenségekkel, a képzettségi és a korosztályi különbségekkel is nagyfokú korrelációt mutat, illetve mindezen tényezők egymással is szorosan összefüggnek.

10. ábra: A munkanélküliség eltérően érinti a különböző régiókat

A munkanélküliségi ráta az elmúlt évtizedben rendkívül eltérően alakult. Az időszak első felében lényegében stagnált, 2004 és 2008 közötti időszakban mérsékelt ütemben nőtt. 2008-2009 között azonban a pénzügyi válság elmélyülésével jelentősen megugrott, átlagosan 2 százalékponttal emelkedett és 2009 végére meghaladta a kritikusnak tekinthető tíz százalékot. Régióként eltérő a munkanélküliek aránya. Munkanélküliség szempontjából kedvezőbb régiók Nyugat- és Közép-Dunántúlon, illetve a fővárost is magába foglaló Közép-Magyarországon találhatók. A munkanélküliség Dél-Dunántúlon illetve Észak-Magyarországon jelenti a legnagyobb problémát, ahol a ráta két-háromszorosa a többi régió átlagának.

1. tábla: A kor és a végzettség meghatározó a munkaerőpiacon

Munkanélküliségi ráta korcsoportonként és legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2009									
	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	Összesen*
Kevesebb mint 8 általános	75,1	54,0	38,1	37,7	20,9	36,8	44,1	34,4	42
8 általános	41,2	29,2	24,1	22,0	22,3	21,4	14,4	14,1	23
Szaktanácsképző	25,2	15,3	10,3	10,1	9,8	9,8	9,1	8,3	11
Gimnázium	21,2	9,8	9,0	5,4	5,2	6,7	5,1	5,1	9
Egyéb érettségi	19,1	10,3	6,0	5,0	6,1	5,4	5,5	5,0	7
Főiskola	18,9	7,3	4,6	3,0	2,7	3,7	4,4	3,0	5
Egyetem	16,6	4,6	1,6	3,8	1,9	0,9	1,4	1,9	3
Összesen	24,5	12,2	9,2	8,6	8,6	8,6	7,7	7,0	10

* 15-64 év
Forrás: KSH

Jól megfigyelhető, hogy a különböző korosztályok és végzettségek között jelentős különbségek léteznek a munkaerő-piaci esélyeket illetően. Hazánkban a munkanélküliségi ráta alakulásában lényegi szempont a végzettség. Az iskolázottsági „deficitet” jelzi, hogy a csak 8 osztályt vagy az alatt végzetteknek legalább 10 százalékponttal magasabb a munkanélküliségi rátájuk, mint az érettségivel rendelkezőknek. Ez az összefüggés még erősebb, ha a korosztályt jellemző munkanélküliségi számokat is mellé vesszük. Megfelelő végzettség nélkül nagyon komoly akadályba ütközik az elhelyezkedés.

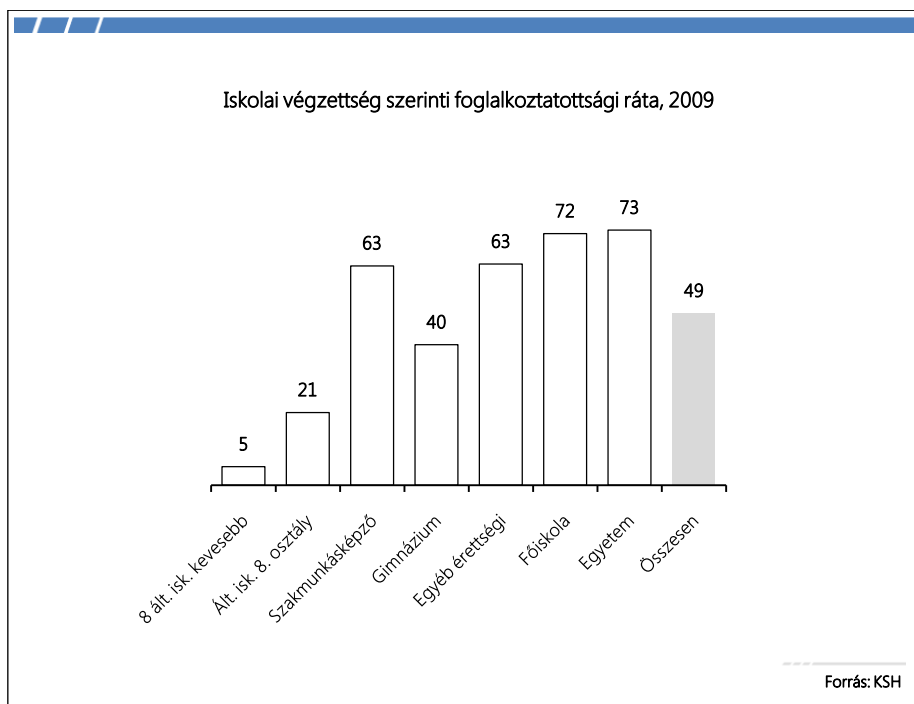
A 2008 októberében elmélyült pénzügyi válság még jobban felszínre hozta a munkaerőpiac gyengeségeit, illetve mélyítette a problémákat. A munkaadók a válság „első körében” túlnyomórészt azon alacsony végzettségű munkavállalóktól váltak meg, akiknek pótlását viszonylag könnyen meg lehetett oldani, így tovább nőtt a képzettség szerinti szakadék.

2009-ben a munkanélküliek 39 százaléka már több mint egy éve nem foglalkoztatott. A válság emellett egy hosszabban tartó negatív hatást is hordoz. Felmérések ugyanis azt mutatják, a válságot követő időszakban a középosztály mellett az alacsony jövedelemmel rendelkezők számára okozza a legtöbb problémát az elhelyezkedés, ami a társadalmi kohézió ellen hat.

Az oktatás és a foglalkoztatottság problémái összefüggnek

A foglalkoztatási helyzet alacsony szintje hosszabb távon az oktatásügy kérdéskörével függ össze, ezért a munkanélküliségről (foglalkoztatottságról) alkotott „borús” képünk nagyrészt iskolarendszerünkre is érvényes. A magyar oktatás közel két évtizede küzd hasonló, ugyanakkor egyre mélyülő problémákkal, amelyek kezelésére nem születtek kielégítő megoldási javaslatok. Az oktatási rendszer visszasságai - döntően minőségi romlása - továbbra sem teszik lehetővé, hogy a tanulók megfelelő képzettséggel jelenjenek meg a munkaerőpiacon. Használható szaktudás hiányában az egyes iskolai szintekről kikerülők a lehetségesnél jóval alacsonyabb számban képesek csak a foglalkoztatottak körét bővíteni.

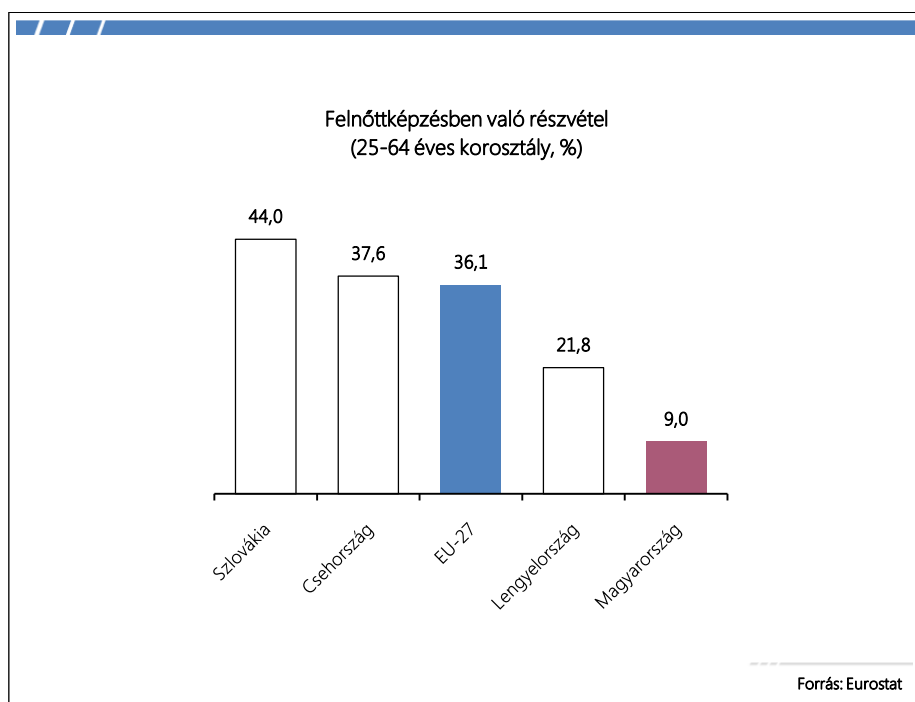
11. ábra: A képzettségnek fontos szerepe van a foglalkoztatottság alakulásában

A 8 osztályt nem végzettek 5 százaléka, a legalább 8 osztályt végzettek mintegy egyötöde, a szakképzéssel rendelkezők közel kétharmada, a felsőfokú végzettségűek majd háromnegyede foglalkoztatott. Az aggasztó munkaerő-piaci helyzetkép kialakulásában döntő szerepet játszik a képzetlen vagy alacsony végzettségű személyek csekély szintű foglalkoztatása. Márpedig a felnőtt lakosság körében nagyon magas a legfeljebb 8 osztályt végzettek aránya, a 15-74 éves korosztályban minden harmadik személy végzett legfeljebb 8 osztályt.

Az alacsony foglalkoztatottság és a hazai oktatási rendszer problémáit az is mutatja, hogy számos felsőoktatási intézményben az egyes szakok nem felelnek meg a munkaadói igényeknek, nem segítik a fiatalok elhelyezkedését. Emellett az úgynevezett élethosszig tartó tanulás is csak igen szűk réteget érint, nagyon kevés munkavállaló vesz részt a felnőttoktatásban.

12. ábra: Elégtelen a felnőttképzésben való részvétel

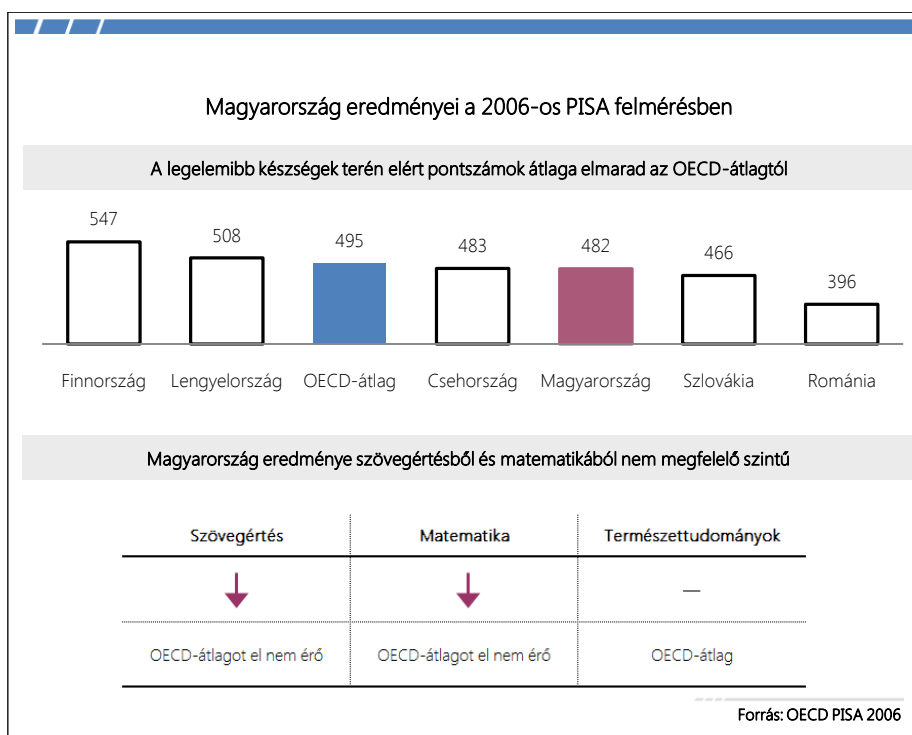

A Visegrádi államokkal összevetve Magyarországon a legmagasabb - 91 százalék - azok aránya, akik felnőtt-, illetve továbbképzésben nem vesznek részt. A különbség mértéke Lengyelországhoz képest mintegy 13, Csehországhoz és Szlovákiához képest több mint 25 százalékpontonra tehető. Magyarországon tehát a korai életszakasz végeztével gyakorlatilag a tanulási szakasz is lezárul.

Mindez egyúttal azt is jelenti, nagyon komoly felelősség hárul a tanulás első éveiben az oktatást végző szakemberekre, illetve magukra a tanulókra is. Ezen időszak alatt kell a pedagógusoknak átadni a megfelelő szintű tudást, illetve a tanulóknak elsajátítani a legelemibb készségeket, elsősorban a szövegértést. Nemzetközi felmérések azt mutatják, abban az esetben lehetséges a munkaerőpiacra való bejutás esélyét számottevően növelni, ha valamennyi tanuló rendelkezik ezen készségekkel - ami egyben a társadalmi kohéziót is erősíti. A kérdés az alacsony képzettségűek és a romák foglalkoztatottsági problémái között jelenlévő jelentős átfedés miatt sem elhanyagolható.

Az Európai Unió csatlakozását követő időszakban mind jobban jelenlévő vitát, miszerint e célt a nagyobb településeken, vagy a kisebb településeken tanulva lehet inkább elérni, a fiskális kényszerek 2004-től folyamatosan felülírták. Szakmai érvek helyett kizárólag rövidtávú költségvetési szempontok érvényesültek, ami azonban közép- és hosszútávon is az oktatás minősége, végső soron az ország gazdasági teljesítménye ellen hat. A szakmai konszenzus hiánya miatt a „reform-próbálkozások” megrekedtek a felszínen, mélyreható szerkezeti változások nem indultak el az oktatásban.

13. ábra: A lemaradás alapvető oka az elemi készségek hiányosságai

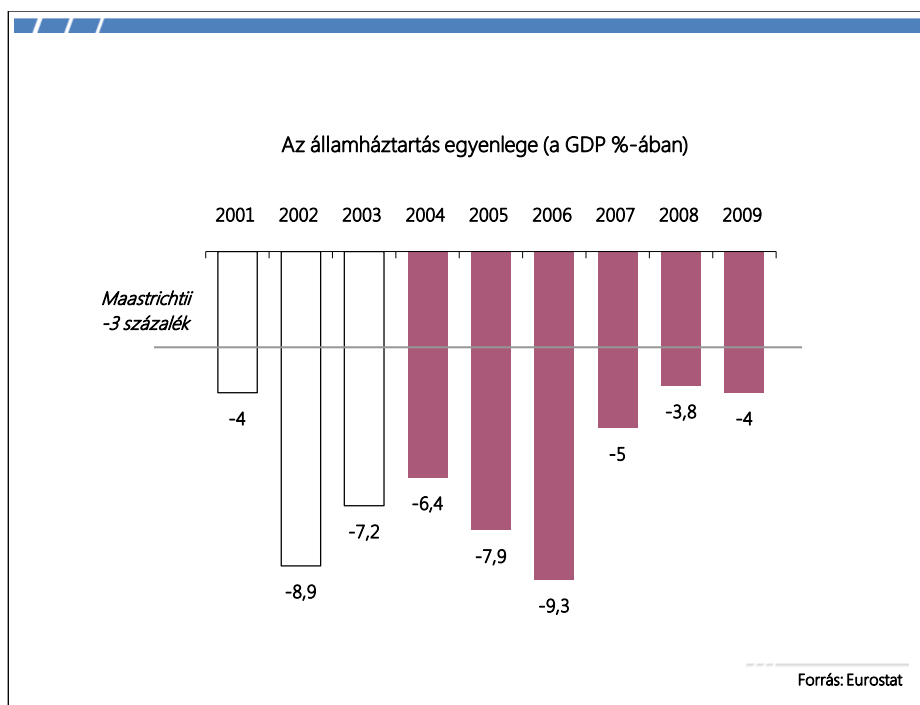
A legutóbb nyilvánosságra hozott 2006-os PISA-felmérés is világosan mutatja, hogy a tanulók képességeit tekintve Magyarország hasonló problémákkal küzd, mint közel egy évtizede, illetve mint a Visegrádi államok. Továbbra is számottevő a lemaradás a szövegértési feladatok és matematika terén, ami jelentősen rontja a különböző szakmák elsajátításának esélyét.

GAZDASÁGI HELYZETELEMZÉS

A fegyelmetlen költségvetési politika a bajok forrása

A magyar gazdaság komoly lehetőségek kapuja előtt állt az Európai Unió csatlakozás időszakában. 2004 májusát követően azonban nem a várt pozitív hatások jelentkeztek. Ennek elsődleges oka, hogy a túlköltekező költségvetési politika kedvezőtlenül befolyásolta az ország gazdasági kilátásait. A konvergencia-programok makrogazdasági pályái, prognózisai folyamatosan módosultak, így a befektetők szemében kétségessé vált Magyarország elkötelezettsége az államháztartási hiány és az államadósság leszorítását illetően. Továbbá, bizalomvesztés irányába mutatott az is, hogy a kormányok az euró-céldátumát folyamatosan kitolták. Az Európai Unió fiskális előírásainak figyelmen kívül hagyása miatt hazánk az uniós tagállamok közül egyedüli országgént 2004 óta folyamatosan túlzott deficiteljárás alatt áll.

14. ábra: Folyamatosan túlzott deficiteljárás alatt

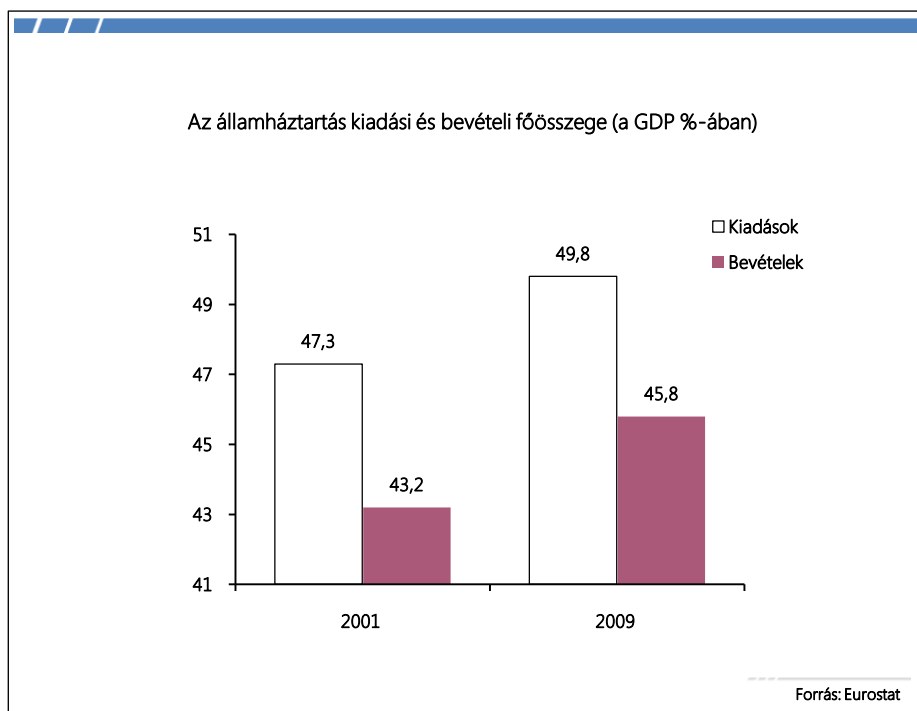

Az államháztartás hiánya 2002-ben a megelőző évhez képest megkétszereződött, elsősorban az ország teherbíró-képességét meghaladóan emelkedő kiadások miatt. A 2002-es parlamenti ciklus kezdetén jelentős mértékben megnőttek az állam működésre fordított kiadásai (pl. állami közalkalmazottak béremelése), illetve az állam által nyújtott

szociális juttatások mértéke, miközben ezek fedezete nem állt a költségvetés rendelkezésére.

Magyarország a 2002 és 2006 közötti időszakban messze az uniós hiányátlag és a Maastrichtban előírt 3 százalékos deficitkorlát felett teljesített. Míg az uniós tagállamok javítottak fiskális pozíciójukon a világgazdasági konjunktúra 2003-as beindulásával, addig hazánk fegyelmetlen gazdaság- és költségvetési politikát folytatott. Mindennek eredményeképpen Magyarországon lett a legmagasabb a GDP-arányos deficit az Európai Unióban 2005-2007 között. 2005-ben a GDP 7,9 százalékos, 2006-ban a GDP 9,4 százalékos hiányszint kiugró uniós összevetésben.

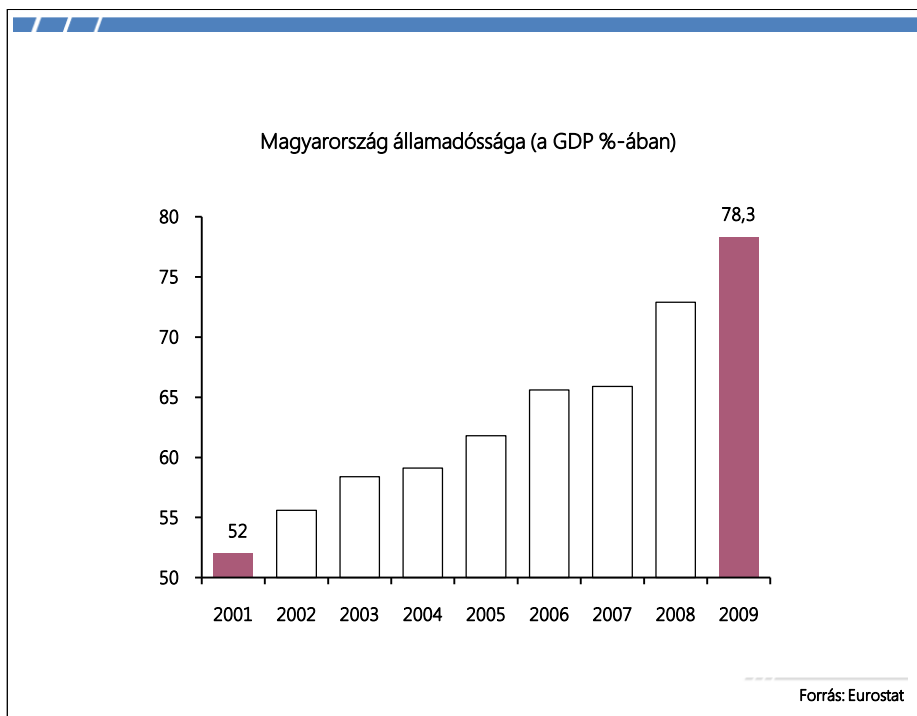
15. ábra: Jelentősen megemelkedett az államméret nagysága

A 2006-os államháztartási konszolidáció bevétel-túlsúlyos intézkedéseket (adó- és járulékemeléseket) tartalmazott, a kiadásokat számottevően nem fogta vissza. Az újraelosztási ráta - amely a kiadások összességét fejezi ki - 2002-ben 50 százalékra emelkedő szintje így érdemben nem csökkent, 2009-ben 2,5 százalékponttal haladta meg a 2001-es értéket, ami átlagosan közel 10 százalékponttal magasabb a hasonló fejlettségi fokon lévő uniós országokénál. Ezen mutató a balti országokban, Romániában és Szlovákiában 35 százalék, Lengyelországban, Csehországban, Szlovéniában és Bulgáriában 40 százalék körüli az elmúlt évek átlagát tekintve.

A kiadások magas szintjének döntő szerepe volt abban, hogy 2006-tól a gazdasági növekedés lecsökkent, ami a hiány nagysága mellett a másik meghatározó tényezője a GDP-arányos államadósság alakulásának.

16. ábra: Az ország GDP-arányos adóssága messze a maastrichti határérték felett

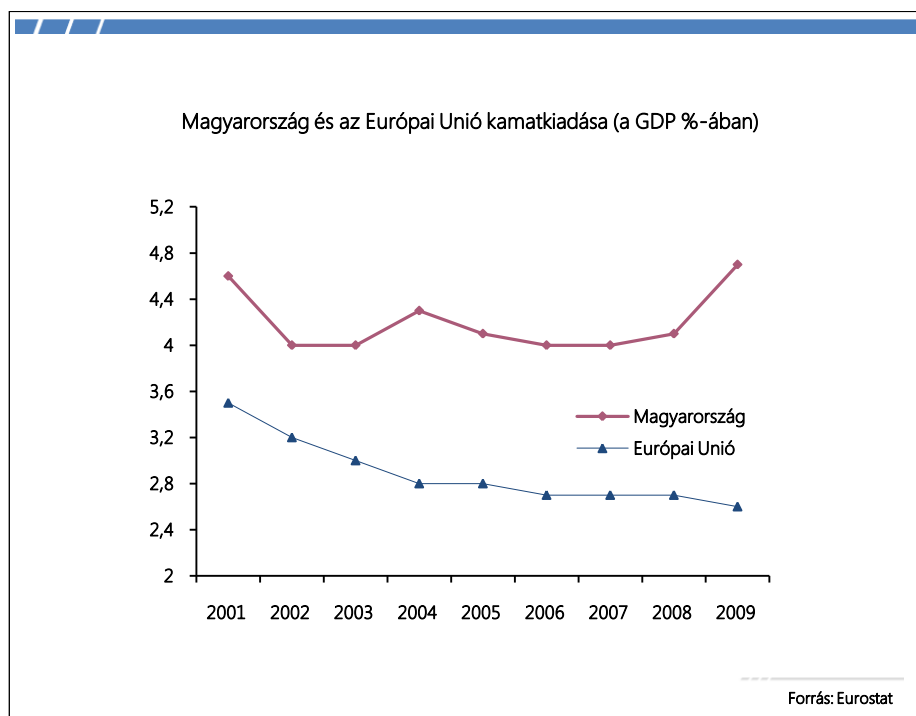

A 2001-es GDP-arányos 52 százalékos adósságmérték növekedésnek indult, 2005-ben átlépte a maastrichti 60 százalékos határértéket, 2009. év végére pedig megközelítette a 80 százalékos szintet. Az államadósság dinamikája jóval felülmúlta a befektetők által még elfogadható mértéket, s ennek következtében 2008 őszén és 2009 tavaszán is komoly likviditási feszültség alakult ki az állampapírpiacon.

Megingó befektetői bizalom

A tartósan magas államháztartási deficit és ennek leszorításához szükséges érdemi intézkedések halogatása növekvő kamatfelárat eredményezett. Nem teljesült tehát azon várakozás, mely szerint az uniós tagság automatikusan kamatleszorító hatással jár. Sőt, Magyarországon ezzel ellentétes folyamat következett be. Az államadósság kamatterhei jelentősen apasztották a belső forrásokat, így megdrágították a vállalati szféra beruházási költségét.

17. ábra: Az állam kamatkiadásai a beruházások elől vonják el a forrást

A GDP-arányos kamatkiadások értéke különösen a szűken vett versenytársakkal, a Visegrádi államokkal összehasonlítva kiugró. Míg az államháztartás kamatkiadása Szlovákiában a 2001-es GDP 4 százalékáról 2009-re 1,5 százalékra csökkent, Csehországban 1-1,5 százalék, Lengyelországban 2,5-3 százalék között ingadozott, addig Magyarországon az elmúlt évben közel 5 százalékot ért el, ami mintegy 1200 milliárd forint. Ez az érték a hasonlóan magas adósságot felhalmozó tagországokkal összevetve is jelentősnek mondható. Magyarország a GDP-arányos államadósság tekintetében 2009-ben a negyedik legmagasabb értékkel rendelkezett az Európai Unióban, kamatkiadásra a második legmagasabb GDP-arányos összeget költötte. Az ország sérülékenységét növelte emellett a lakosság - külföldi fizetőeszközben denominált - megugró hitelfelvétele, amely 2004 elejétől a lakástámogatási rendszer szigorításával vált jelentőssé. A gazdaság kockázati megítélésének romlását mutatták a nemzetközi hitelminősítők besorolásai is. Ezekben visszatükröződtek a Visegrádi államok között fennálló teljesítménybeli különbségek.

2. táblázat: Komoly hitelességi deficittel küzd hazánk

A hitelminősítések alakulása a Visegrádi államokban, 2004-2010

	2004	2010	Változás 2010/2004
Magyarország	A -	BBB -	↓
Csehország	A -	A	↑
Lengyelország	BBB +	A -	↑
Szlovákia	A -	A +	↑

Forrás: Standard & Poor's

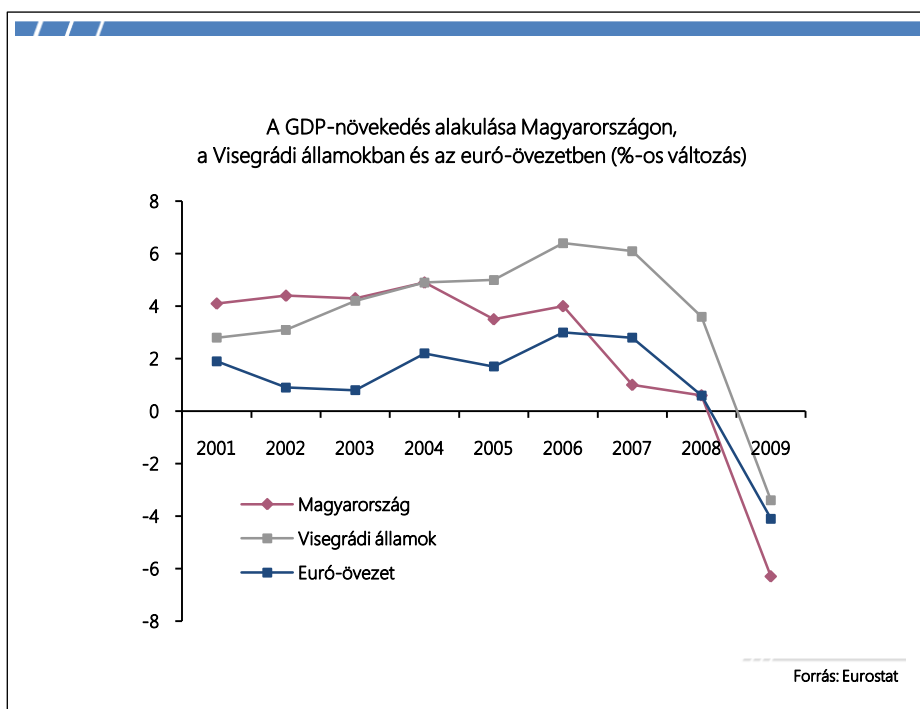
A régiós versenytársak esetében az uniós tagság ténye, illetve az általa keltett várakozás kedvező hatást gyakorolt a hosszú lejáratú devizaadósság hitelbesorolására. Magyarország azonban rontott korábbi pozícióján: 2006-2009 között három kategóriával került lejjebb az ország hitelbesorolása. A kormányzati hitelesség elvesztését közvetve, illetve közvetlenül az ország valamennyi polgárának fizetnie kell.

Magyarország térségbeli tendenciával ellentétes irányba mozduló hitelminősítése ugyanakkor nem kizárólag a költségvetési hiánycélok elvétésével függ össze. Jelentősen hozzájárultak azon intézkedések is, amelyek az államháztartás helyzetét csak időlegesen javították. Az Európai Unió belépést követő években az áfa- és agrárkifizetések elhalasztása a belföldi gazdasági szereplők üzletvitelét nehezítették, az autópálya-építéseknél alkalmazott fizetési technikák, az úgynevezett PPP-beruházások, a köz- és magánszféra együttműködésén alapuló konstrukciók, valamint a folyamatosan tolódó euró-övezeti belépési dátumok a külföldi befektetőkre hatottak rendkívül negatívan. A 2005-ben és 2009-ben végrehajtott változások a GDP-módszertanában, az öt éves adócsökkentési program törvénybe iktatása majd fél éven belüli felfüggesztése szintén a befektetői bizalom erodálódásának irányába hatott. A fenntarthatatlan folyamatok és a folytonos bizonytalanság az államháztartási hiányszámok, illetve az államháztartási adatok megbízhatóságát illetően, továbbá a kétszámjegyű deficit rémképének megjelenése a 2006-os választási évben, növelte a fenntartásokat a magyar gazdaságpolitika hitelességével kapcsolatosan.

Növekedés csak hiányból?

A növekedéssel kapcsolatos aggodalmak az elmúlt 8 évben folyamatosan jelen voltak a magyar gazdaságpolitikában. Megalapozottnak tűnt annak feltételezése, hogy 2002-t követően a gazdasági növekedést a tartósan magas államháztartási deficit indukálja, ami azonban hosszabb távon nem fenntartható. Mivel a 2006-ban indított költségvetési kiigazítás döntően az államháztartás bevételi oldalára koncentrált, a növekedési potenciál komoly csökkenését vetítette előre, ami tovább rontotta Magyarország helyzetét a növekedési versenyben.

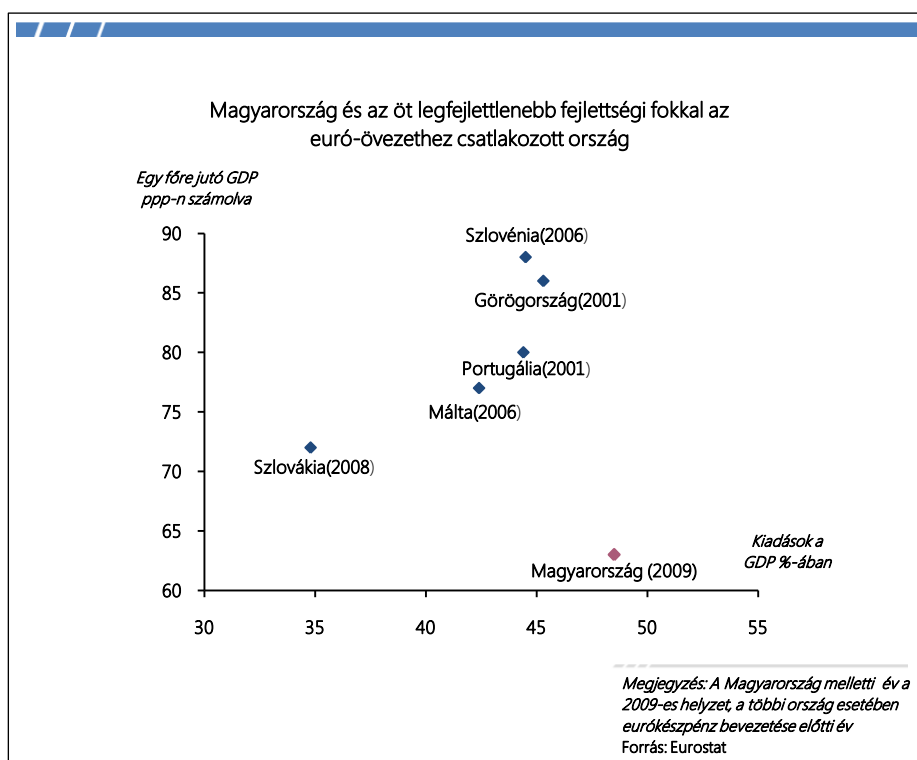
18. ábra: Magyarország alulteljesít az euró-övezethez, de különösen a versenytársakhoz képest

Magyarország növekedési üteme az 1990-es évek második felétől a 2000-es évek kezdetéig mind a versenytársak, mind az euró-övezet átlagát meghaladta, addig a következő évtized első felében hazánk előbb a versenytársakhoz, második felétől kezdve az euró-övezethez képest is elvesztette előnyét. Az euró-övezetbe igyekvő országoknál az euró-tagság körüli időszak komoly húzóerőt jelentett. Szlovénia 2004-2007, Szlovákia 2002-2008 közötti időszakban tudott kimagaslóan magas, az euró-övezet átlagát jelentősen felülmúló növekedést elérni. Ezzel szemben Magyarország 2007 és 2008 között - az említett kiigazító lépések növekedéslefojtó hatása miatt - átlagosan kevesebb, mint 1 százalékos növekedést ért el, ami 1996 után a leggyengébb teljesítménynek számított.

Az egy főre jutó magyar GDP vásárlóerő-paritáson számolva 2002 és 2009 között összesen 1 százalékponttal emelkedett, vagyis hazánk gyakorlatilag nem közelített az Európai Unió átlagához. Összehasonlításképpen: Szlovákiában ugyanezen időszak alatt 18 százalékponttal, Csehországban 10 százalékponttal, Lengyelországban 13 százalékponttal nőtt az egy főre jutó GDP. A növekedési ütem ilyen mértékű mérséklődése azon túl, hogy folyamatosan tárgította az ollót Magyarország és euró-övezetbe igyekvő versenytársai között, hazánk euró-övezeti csatlakozását is a távoli jövőbe toltá.

19. ábra: Felzárkózásban lemaradás, avagy Magyarország euró-övezeti csatlakozása

Amennyiben hazánk euró-övezeti csatlakozását kizárólag a reál-konvergencia alapján értékeljük, kijelenthető: a 2009-es 63 százalékos egy főre jutó GDP komoly lemaradást mutat az euró-övezetbe bejutó országok fejlettségi szintjéhez képest. Szlovénia 88 százalékos, Görögország 86 százalékos, Portugália 80 százalékos, Málta 77 százalékos egy főre jutó GDP-vel rendelkezett belépését megelőzően. Még az euró-övezetbe legalacsonyabb fejlettségi szinttel csatlakozó Szlovákiában (72 százalékos egy főre jutó GDP) is 9 százalékponttal volt magasabb ez az érték, mint a Magyarországra vonatkozó 2009-es adat.

Az ábra szemlélteti azon szakmai körökben mind erősebben jelenlévő összefüggésnek a feltételezését, mely szerint a maastrichti konvergencia-kritériumok teljesítése - az államháztartási hiányra, az államadóságra, az inflációra és a kamatszintre vonatkozóan - bizonyos fejlettségi szinten összefüggésben áll az állam méretével is. Az alacsony egy főre jutó GDP-vel rendelkező országok 45 százalék feletti újraelosztási ráta mellett nem képesek a feltételeknek megfelelni, vagyis erős pályafüggés figyelhető meg. Magyarországon jelenleg közel 5 százalékponttal magasabb a GDP-arányos kiadások értéke annál, mint amivel Görögország rendelkezett 2001-ben, az euró-övezeti csatlakozását megelőző évben.

Adózás: magas és kiszámíthatatlan

Az államháztartási egyenleg konszolidálására 2006 őszétől indított lépéssorozat azon túl, hogy a gazdasági növekedés már említett csökkenésének irányába hatott, az adópolitika irányvonalának kiszámíthatatlanságával párosult. A piaci szereplők tervezését kedvezőtlenül befolyásolták az évközben végrehajtott adóintézkedések, illetve a jogalkotói szándék rövid időn belül történő gyökeres változásai. Utóbbinak tekinthető az általános forgalmi adó normál kulcsának 5 százalékponttal történő csökkentése 2006-ban, és visszaemelése 2009 közepén, valamint a 2006-os kormányzati ciklus kezdetén a munkát terhelő járulékok emelése, majd a ciklus végén történő mérséklése.

A magyar államháztartás bevételi oldalát mintegy felerészben biztosító munkát terhelő adók jelentősen emelkedtek a 2006-os kiigazítás során. Emiatt a 2007-2009 közötti időszakban Magyarországon lett a második legmagasabb az átlagbérre rakódó közteher nagysága az OECD országok között. Egyedül Belgium vont el többet az átlagbérből, mint Magyarország. Érdekes ugyanakkor nem csak az átlagbérre vonatkozó adóterhelést vizsgálni, mert - ahogy arra majd utalunk - a foglalkoztatottak egy jelentős hányada más jövedelmi kategóriába van bejelentve.

3. táblázat: A versenytársakhoz képest kimagaslóan magas a munkát terhelő adók nagysága

A teljes adóterhelés (adóék) nagysága a Visegrádi államokban az átlagjövedelem százalékában (2009)

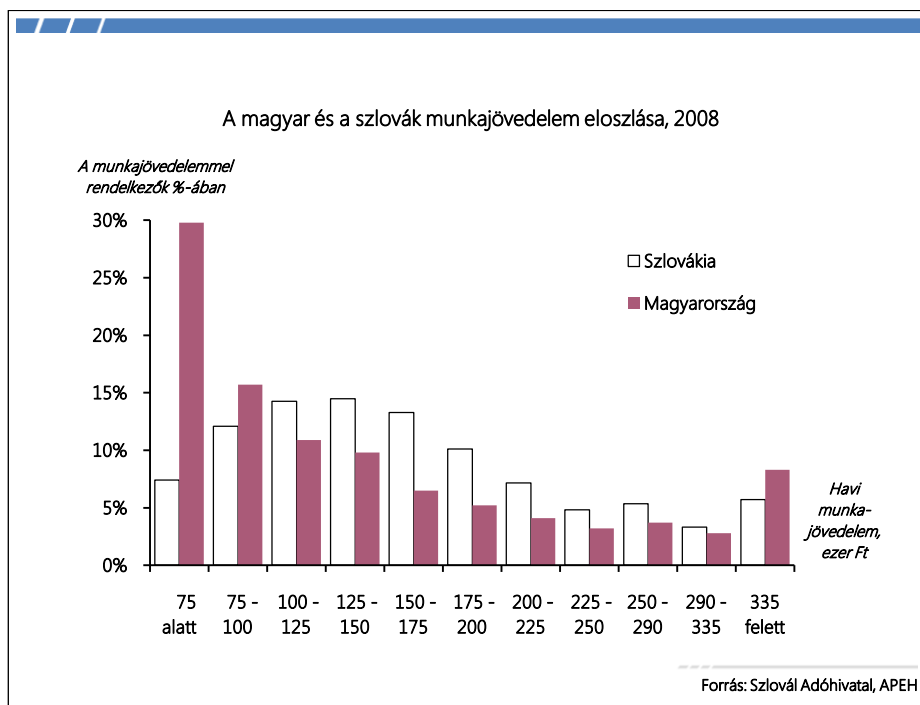
	Átlagjövedelem 67 százaléka	Átlagjövedelem	Átlagjövedelem 167 százaléka
Magyarország	46,3	53,4	58,4
Csehország	38,6	41,9	44,6
Lengyelország	33	34	34,9
Szlovákia	34,3	37,6	40,1

Forrás: OECD

A versenytársak bérterhei a magyar adatokkal összevetve lényegesen alacsonyabbak az egyes jövedelmi kategóriákban: Csehországban közel 10 százalékponttal, Szlovákiában és Lengyelországban közel 15-20 százalékponttal. A lényegi eltérések mögött az uniós csatlakozás időszakában indult adóverseny húzódik meg. Szlovákia az egykulcsos adózás bevezetésével komoly lépéselőnybe került a régió országaival szemben. Erre válaszul a 2004 és 2009 között a térség országai, köztük a Visegrádi államok - Magyarország kivételével - jelentősen csökkentették adószintjüket, legfőképp a munkát terhelő adókat. Magyarországon a kiadások magas szintje által indukált hiánymérték nem tette lehetővé az adóversenyben való részvételt.

A táblázatból az is megfigyelhető, hogy a Visegrádi államokban az egyes jövedelmi kategóriák között nincs olyan mértékű adózási különbség, mint hazánkban. Nálunk az átlagjövedelem után adózókat 7 százalékponttal magasabb elvonás sújtja, mint a harmadával kevesebb jövedelem után adózókat, és ez a különbség az átlagjövedelmet bevallók és az átlagjövedelem 67 százalékánál adózók esetében is magas, 5 százalékpont. Mindehhez Magyarországon számos olyan szociális transzfer is társul (pl. gázártámogatás), amely alacsony jövedelem-bevallásra ösztönzi a foglalkoztatottakat.

20. ábra: Magas adók csapdájában

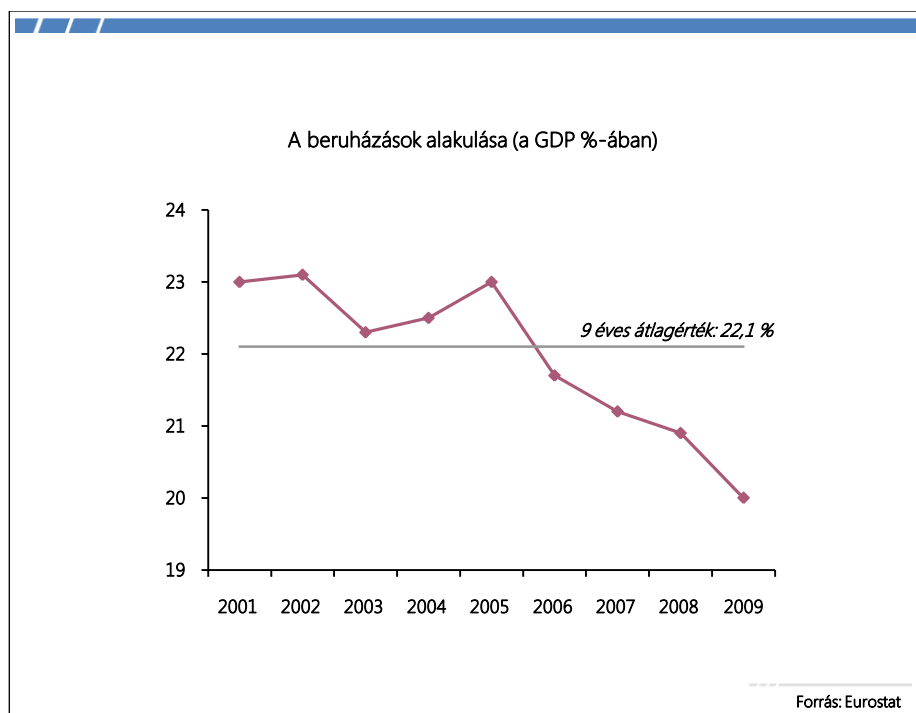
A magyar és szlovák havi bérjövödelmek összevetése azt mutatja, hogy a magyar munkajövödelmek torz eloszlást mutatnak a szlovák munkajövödelmekhez képest. Magyarországon lényegesen többen vannak 75 ezer forint, azaz a magyar minimálbér környékén bejelentve, mint Szlovákiában: a hivatalos adatok szerint 2008-ban 1 millió 133 ezer foglalkoztatottnak nem haladta meg havi jövedelme a 75 ezer forintot.

Míg északi szomszédunknál 100 és 200 ezer forint között található az adózók többsége (52,5 százalék), addig Magyarországon a hasonló jövedelmi kategóriába az adófizetők egyharmada (32,4 százalék) esett. Mindebből két lényegi következtetés adódik. Egyrészt, Magyarországon a munkát terhelő magas adók valamint az egyes jövedelmi sávokban erőteljesen növekvő adóterhelés a - bejelentett - foglalkoztatottakat alacsony jövedelembevallásra készítette. Másrészt, a jövedelembevallás torzult szerkezete miatt az állami adóbevételek, ideértve a járulék-bevételeket is, arányukat tekintve lényegesen alacsonyabbak, mint Szlovákiában. A kieső járulékbevételek nem csak az adott évi költségvetést helyezik komoly nyomás alá, hanem a nyugdíjrendszer miatt a következő évek költségvetéseit is.

Beruházások nélkül nincs élénkülés

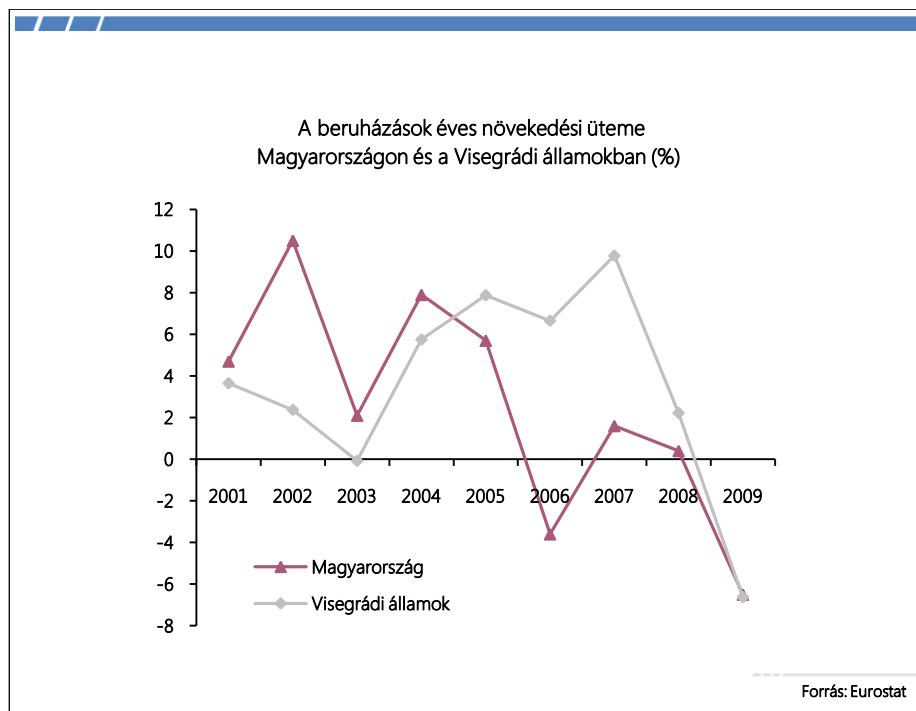
A növekedés egyik forrását jelentő beruházások legfőbb akadályait a felmérések (pl. a Német-Magyar Ipari és Kereskedelmi Kamara felmérése) szerint már évek óta az általános üzleti környezet kedvezőtlen volta (pl. hatékony közigazgatás hiánya), a kiszámíthatatlanul változó adórendszer, illetve az adóterhelés mértéke jelenti hazánkban. Ugyanakkor az állam ezen túlmenően további csatornákon keresztül is fékezőleg hat a vállalkozások beruházási tevékenységére. Ugyan 2006-ot követően csökkenő mértékben, de folyamatos az állam kiszorító hatása: az állam finanszírozási igénye folyamatosan meghaladja a lakossági megtakarításokat - a különbség 2002 és 2007 közötti időszakban a GDP 3-7 százaléka között alakult -, így a vállalkozások csak magasabb kamatszint mellett juthattak hitelhez. Ennek szerepe különösen 2008 októberét követően nőtt meg, ekkortól kezdve a bankok jelentős kockázatot érzekeltek a vállalati hitelezésben. Másfelől, az adóemelő intézkedések (különösen 2006 őszén) inflációt növelő hatásukon keresztül bizonytalan makrogazdasági környezetet teremtettek, amelynek szintén fékeztek a beruházási hajlandóságot.

21. ábra: A beruházás a növekedés egyik sarokköve

Magyarországon a GDP-arányos beruházás csökkenése 2005 óta tart, 2006-ot követően felgyorsult ütemben. 2009-ben 3 százalékponttal volt alacsonyabb, mint 2001-ben, ami arra is rámutat, hogy az uniós források megjelenése nem indukált pozitív fordulatot. A GDP-arányos beruházások szintje messze elmaradt a kohéziós országok (pl. Spanyolország, Portugália) felzárkózási periódusban jellemző 25 százalék körüli értékétől is.

22. ábra: Az uniós csatlakozás ellenére csökkentek a beruházások

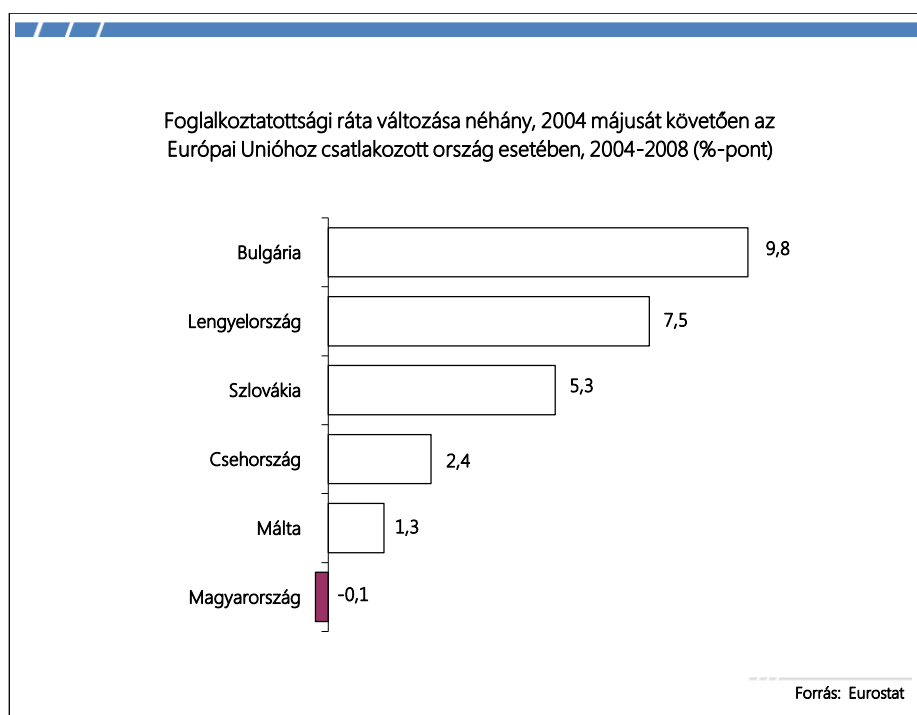

Magyarországgal ellentétben, Csehországban, Szlovákiában és Lengyelországban az uniós csatlakozás együtt járt a beruházások felfutásával. A szóban forgó államok 2006-2007 közötti legalább 6 százalékos növekedési ütemet értek el (Csehország, 2006), de volt olyan ország is (Lengyelország, 2007), amely megközelítette a 18 százalékos értéket. A kiugró teljesítményt elsősorban a magánszektor beruházásai magyarázzák. Az állami kiadásokból támogatott beruházás 2002 és 2008 közötti időszakban a teljes beruházásokon belül 10-20 százalék között alakult a Visegrádi államokban. Szlovákia igen magas GDP-arányos beruházásain belül alig tett ki többet az állami szerepvállalás, mint 10 százalék, miközben Csehország esetében ez az érték 20 százalék volt. Magyarországon az állami szerepvállalás komolyabb emelkedése jellemzően választási ciklusokhoz igazodik, a növekedés mértéke ilyenkor a teljes beruházáson belül nagyjából 3-5 százalékpont. Mivel azonban az állami beruházások megugrása egy-egy évre összpontosul, a hosszú távú, kiegyensúlyozott növekedésre gyakorolt hatása erősen megkérdőjelezhető.

Foglalkoztatottság: alacsony és csökken

A növekedés másik forrását jelentő foglalkoztatottság az európai konjunktúra ellenére a 2003-2006 közötti időszakban lényegében változatlan maradt Magyarországon. A magánszektor a szezonális ingadozásokat leszámítva nem volt képes újabb munkahelyeket teremteni, az állami szektor létszám emelkedése pedig nem bizonyult tartósnak. Ezzel a teljesítménnyel Magyarország lemaradása tovább nőtt mind a Visegrádi államokhoz, mind a 2004 májusát követően csatlakozott országokhoz képest.

23. ábra: A foglalkoztatottság a növekedés másik sarokköve

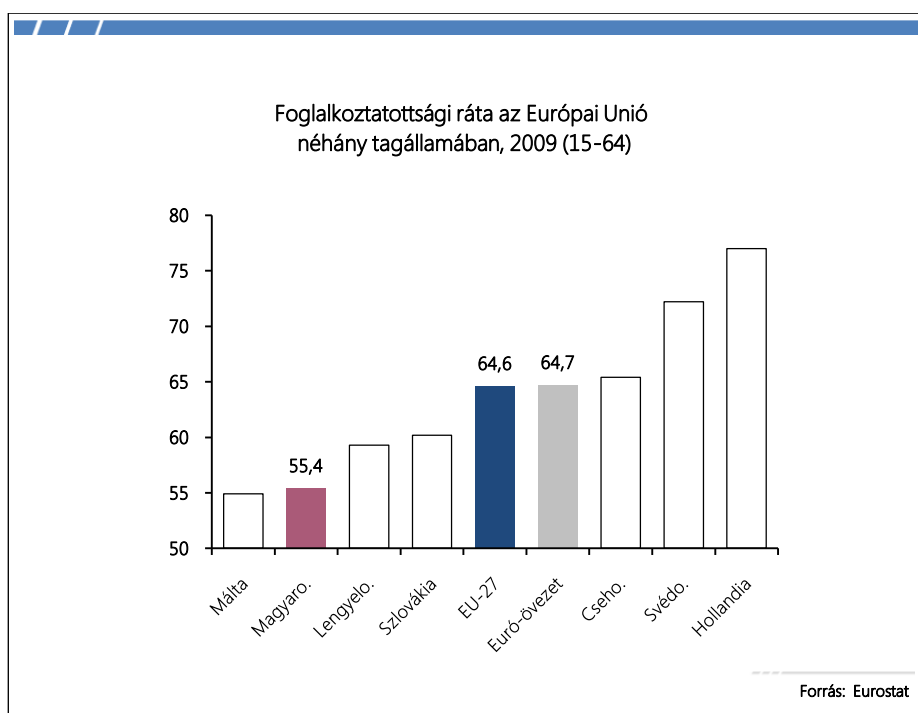

Hazánk kivételével valamennyi Európai Unióhoz csatlakozott országban nőtt a foglalkoztatottság szintje (foglalkoztatottsági ráta) a világgazdasági válság elmélyülése előtt. Máltán legkevésbé 1,3 százalékponttal, Bulgáriában leginkább, 9,8 százalékponttal. A Visegrádi államok esetében 4 százalékpont körüli az átlag. Mindez többek közt arra hívja fel a figyelmet, hogy a beruházásoknál említett akadályozó tényezők érvényesek a munkaerőpiaci folyamatokra is. Azon országok tudták foglalkoztatottságukat jelentősen javítani, amelyek kiszámítható adórendszerrel és alacsony adókkal rendelkeztek, ahol az állam finanszírozási igénye alacsony, továbbá a makrogazdasági környezet nem bizonytalan. A magyar munkaerőpiacot 2002 és 2006 között a magas államháztartás hiány, 2006 és 2010 között pedig a ciklus elején összesen 3 és fél százalékponttal megemelkedő bért terhelő járulékok fékeztek jelentősen. A foglalkoztatottsági szint csökkenése tehát alapvetően a

hazai gazdaságpolitikai intézkedésekkel van összefüggésben, a 2008 végén elmélyült világgazdasági válság pusztán felerősítette a kedvezőtlen tendenciákat.

Az elmúlt másfél év során főként a magánszektorban ment végbe jelentős létszámcsökkenés. Ennek következtében 2010 tavaszán a foglalkoztatottak száma közel 120 ezer fővel volt kevesebb a 2002. évinél, és hasonló szinten áll, mint 1998 nyarán. Különösen a 15-24 év közötti korosztálynál történt jelentős változás: 10 év alatt közel megkétszereződött az állástalanok aránya.

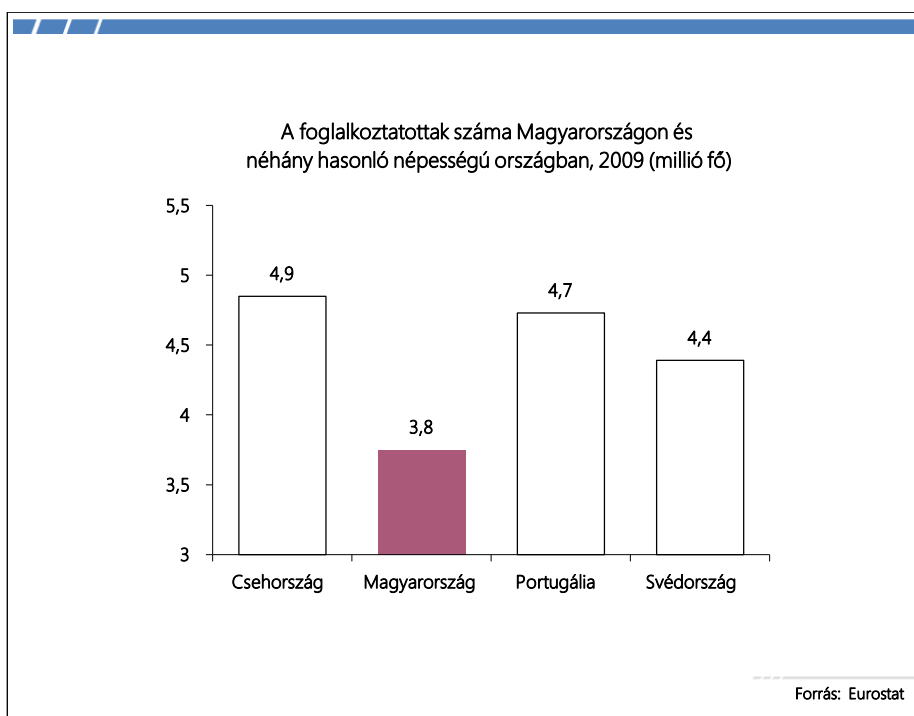
24. ábra: Nagyon alacsony hazánk foglalkoztatottsági rátája uniós összevetésben

Magyarország 2009-ben a második legalacsonyabb foglalkoztatási rátával rendelkezett az Európai Unióban, közel 10 százalékponttal lemaradva az Európai Unió, illetve az Euró-övezet átlagától. Hazánk foglalkoztatottsági rátája a Visegrádi államoknál 5-10 százalékponttal alacsonyabb. Ugyanakkor nem csak e tekintetben drámai a hazai munkaerőpiaci helyzet. Magyarországon a hasonló népesedésű országokkal összevetve is kiugróan alacsony a foglalkoztatottak száma.

Az alacsony foglalkoztatottsági rátához a munkát terhelő magas adókulcsok mellett kínálati oldalon az alacsony aktivitás is hozzájárul. A régiós országokkal összevetve számottevő elmaradás tapasztalható e téren, ami négy jól beazonosítható csoporthoz köthető: a 15-24 éves korcsoporthoz, a nyugdíj előtt állókhoz, az alacsony képzettséggel rendelkezőkhöz, valamint a szüléskorú nőkhöz.

25. ábra: Hazánk foglalkoztatottsági rátája a hasonló népességszámú országokkal összevetve is rendkívül alacsony

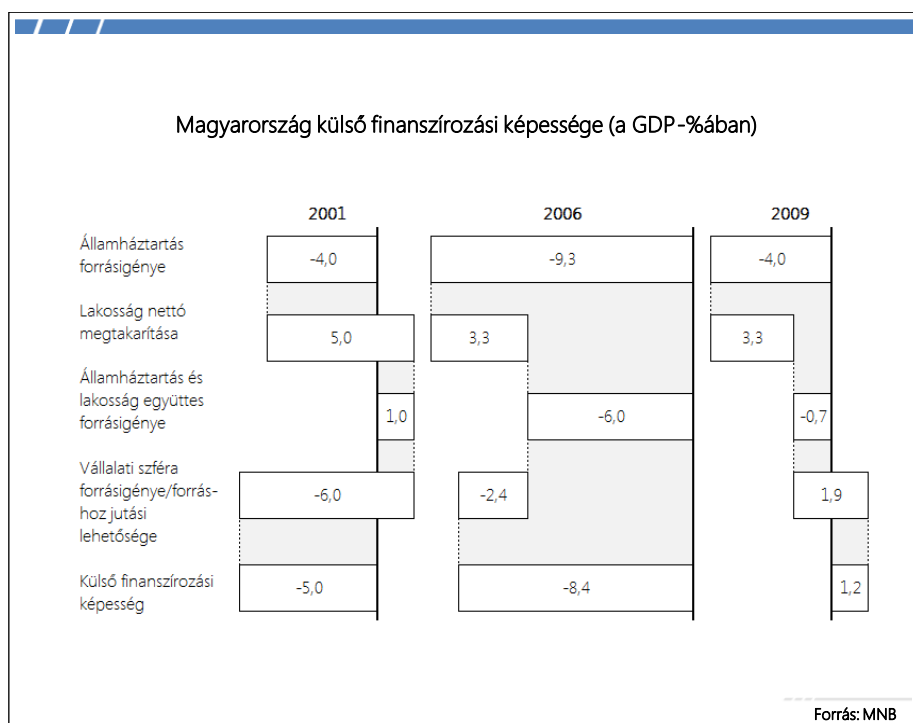
Míg Svédország 4,4 millió fő, Portugália 4,7 millió fő, Csehország 4,9 millió fő foglalkoztatottal rendelkezik, addig hazánkban mindössze 3,8 millió fő a foglalkoztatottak száma. Mindez a nyugdíjrendszer szempontjából is nagyon negatív következményekkel jár, a torz jövedelem-eloszlás mellett ugyanis a foglalkoztatás alacsony szintje határozza meg leginkább hazánkban a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát.

A 2002 és 2010 közötti időszakban a magyar gazdaságpolitika nem számolhatott a foglalkoztatottak bővüléséből származó növekedéssel, sőt, a 2006-tól kezdődő ciklusban a foglalkoztatottak számának csökkenése nagymértékben hozzájárult a gazdasági növekedés potenciális szintjének - jelenleg 2-2,5 százalék közé tehető - lecsökkenéséhez.

Külső egyensúlytalanság

Egy felzárkózó ország esetében természetes jelenség, hogy külső forrásokra támaszkodik. Magyarországon azonban ezek a külső források a 2002-2003-as időszaktól kezdve egyre nagyobb arányban csapódtak le magán és állami fogyasztás formájában, amelyek így nem biztosították a hosszabb távon fenntartható reálkonvergenciát.

26. ábra: Komoly problémák húzódnak meg az ország külső finanszírozásában

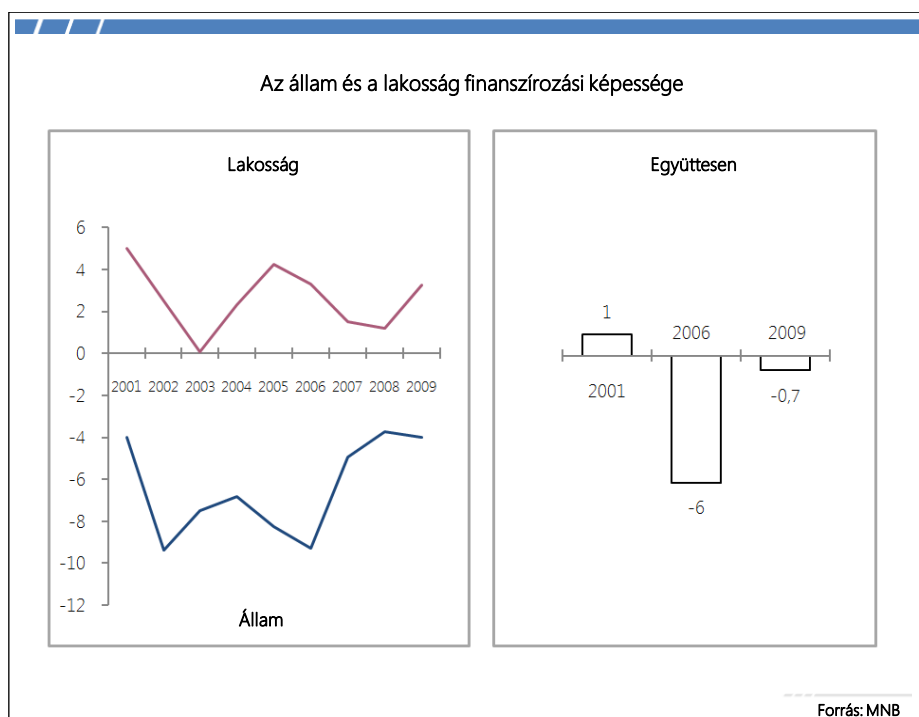

Az ország GDP-arányos külső finanszírozási igénye 2001-ben még „egészséges szerkezetű” volt, figyelembe véve, hogy a felzárkózási folyamat során a 4-6 százalékos forrásbevonás indokoltnak tekinthető. Ezt az értéket a 2003 és 2008 közötti időszakban az ország finanszírozási igénye mintegy 3-4 százalékponttal meghaladta, amit elsősorban az állam, másodsorban a lakosság nettó pozíciójának megváltozása eredményezett. Az államháztartás jelentős hiánya ennek következtében a belföldi megtakarítások jelentős részét felszívta, ennek következtében a magánszektor - a hitelezés felfutásával – egyre erősebben külföldi forrásokra szorult.

Az ország kényszerű alkalmazkodásának eredményeképpen 2009-ben közel azonos hiánymérték alakult ki, mint 2001-ben, ugyanakkor a létrejövő külső egyensúly rendkívül kedvezőtlen szerkezetűvé vált, hiszen a vállalkozások már nem a hitelfelvevői, hanem a finanszírozói oldalon jelentkeztek.

A vállalatok beruházási hajlandósága 2003-tól kezdődően számottevően visszaesett, mivel a kiegyensúlyozatlan költségvetési politika következtében megnőttek az országgal kapcsolatos kockázati hozamfelárak, amelyek a vállalati források finanszírozási költségeinek megemelkedését eredményezték. A mérsékelt beruházási tevékenységben szerepet játszott az is, hogy hazánk versenyképessége jelentősen romlott egyebek közt a gazdaságpolitikai irányvonalnak - magas adókulcsok, kiszámíthatatlan kormányzati intézkedések, elégtelen munkaerő-piaci ösztönzők -, illetve a hitelességi problémáknak köszönhetően.

27. ábra: A reálgazdaság nem támaszkodhat belső forrásokra

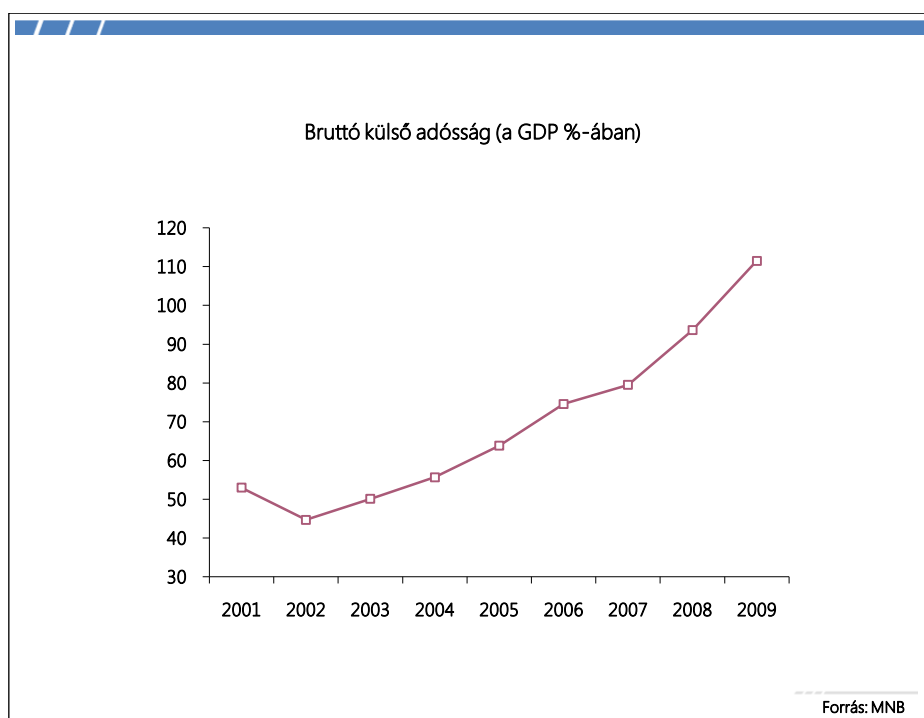

Az elmúlt 10 évben jelentősen megváltozott a lakosság finanszírozási képessége. Míg 2001-ben a GDP 5-6 százaléka körül mozogtak a háztartások nettó megtakarításai, addig 2006-ban kevesebb, mint a GDP 1 százalékot érték el. De a 2006 és 2009 közötti időszakban is csak enyhén javultak, alatta maradtak a GDP 3 százalékának.

A lakosság nettó pozíciójának romlásában, megtakarítási hajlandóságuk lecsökkenésében komoly szerepet játszott az állam. Nem követett egyensúlyozó politikát, ami úgymond magával húzta a lakosságot, „ragadós” példának bizonyult. Az ezredfordulót követően a háztartási hitelpiac élénkülésének és a hitelezési feltételek fellazulásának következtében előállt kedvező hitelpiaci helyzetben így erőteljesen bővült a fogyasztási hitelek iránti kereslet, valamint 2003-tól az ingatlanhitel-felvétel is meredeken emelkedni kezdett. A jelentős hiteldinamika következtében a lakosság éves nettó hitelfelvétele 2003-at követően

már tartósan a GDP 5 százaléka volt, a hitelállomány nagysága 2008 végén meghaladta a GDP 35 százalékát. Ráadásul, a hitelbővülés egyre nagyobb része történt külföldi devizában (döntően svájci frankban), mivel ezen hitelkonstrukciók kamatai lényegesen alacsonyabbak voltak a forintHITELEKNÉL - jelenleg az összes hitel közel 70 százalékát teszi ki a devizahitelek állománya. Mivel a devizában fennálló hitelállományt a forint árfolyam-változása folyamatosan átárazza, a törlesztési terhek mértéke is állandóan változik. Ennek köszönhető, hogy a válság kitörését követő komoly forint-gyengülés következtében jelentősen megemelkedtek az egyes jövedelmi tulajdonosok adósságterhei.

28. ábra: A bruttó külső adósság 2002 után folyamatosan nőtt

A jövedelem-tulajdonosok pozícióinak folyamatos és komoly romlása következtében a bruttó külső adósság növekedése már a 2008 őszi pénzügyi válság elmélyülése előtt rendkívüli módon felgyorsult: a 2002-2009 közötti időszakban a GDP 44 százalékáról 2009-re a GDP 111 százalékára emelkedett. A külső forrásbevonás szerkezete egyre inkább eltolódott az adósság típusú forrásbevonás irányába, így nemzetközi összehasonlításban Magyarország adósság típusú kötelezettség-állománya kiugróan magasra vált.

ÁLLAMHÁZTARTÁSI HELYZET 2010.

A 2010-es államháztartási hiánymértéket számottevő kockázatok övezik. Az első félév adatainak vizsgálata igazolja azt a megállapítást, mely szerint a költségvetés teljesülését fiskális és úgynevezett kvázi-fiskális deficitnövelő tételek egyaránt veszélyeztetik. Meghatározó bevételi előirányzatok épültek megalapozatlan számításokra, valamint jelentős a költségvetésben alultervezett kiadások nagysága. Mindezek mellett az állami vállalatok adósságállománya, az önkormányzati szektorban jelentkező feszültségek kívülről nehezednek rá az elkövetkezendő évek állami gazdálkodására, és hordoznak negatív kockázatokat.

A 2010. évi költségvetési deficit alakulása (a GDP százalékában)		
	HATÁS	HIÁNY-2010
① A Gazdasági tényfeltáró bizottság által feltárt, a költségvetésben feszültséget okozó tételek 2010-es hatása	- 1,6	- 5,4
② Nem kalkulált hiánycsökkentő tételek hatása, valamint tartalék-felhasználás	+ 0,6	- 4,8
③ A 29 pontos akcióterv 2010-es egyenlegjavító hatása	+ 1,0	- 3,8
④ A Gazdasági tényfeltáró bizottság által észlelt kockázatok (következő évek költségvetéseit fenyegető tételek)	- (2,2 - 2,5)	-

Forrás: Gazdasági tényfeltáró bizottság

Míg a fiskális tételek egyértelműen akadályozzák a 2010-es költségvetési törvényben szereplő 3,8 százalékos hiánycél teljesülését, addig a kvázi-fiskális tételek hosszabb időtávon növelik a felfelé mutató kockázatokat. Emellett léteznek az úgynevezett PPP-beruházások (a magán- és közszféra együttműködésén alapuló konstrukciók), amelyek részben tekinthetők kvázi-fiskális tételeknek. E finanszírozási megoldások hosszú évekre determinálják a központi költségvetés kiadási oldalát.

Szigorú fiskális politika szükséges annak érdekében, hogy az államháztartás helyzete megfeleljen a fenntarthatóság követelményének, Magyarország ne térjen le a deficit-csökkentés pályájáról. A „jó” szerkezetben megvalósuló pénzügyi konszolidáció elengedhetetlen feltétele a tartós gazdasági növekedésnek.

Fiskális tételek

A 2010-es költségvetést övező kockázatok közül a fiskális tételek korrekciója nélkül a tervezett 3,8 százalékos deficit-cél elérése nem lenne lehetséges. E tételek hatására - évközbéli költségvetési intézkedések nélkül - a 2010. évi államháztartási hiány elérte volna a GDP közel 5 százalékát. A különbség mintegy 280 milliárd forint, ami jelentősen eltér az Országgyűlés többsége által elfogadott mértéktől.

	<i>milliárd Ft</i>	<i>GDP-százalék</i>
FISKÁLIS TÉTELEK	-286,0	-1,6
I. Bevételek	-212,0	-0,75
1. Adóbevételek túltervezése	-120,0	-0,45
<i>Társasági adó</i>	<i>-50,0</i>	
<i>Személyi jövedelemadó</i>	<i>-40,0</i>	
<i>Jövedéki adó</i>	<i>-30,0</i>	
2. Állami vagyonnal kapcs. befizetések elmaradása	-35,5	-0,1
3. Családi pótlék megadóztatásának eltörlése	-34,5	-0,1
4. Egészségbiztosítási Alap fiktív bevétele	-22,0	-0,1
II. Kiadások	-234,0	-0,85
1. Közlekedési vállalatok többlet-finanszírozása	-78,1	-0,3
<i>BKV</i>	<i>-17,4</i>	
<i>MÁV</i>	<i>-40,0</i>	
<i>MALÉV</i>	<i>-20,7</i>	
2. Út a munkához program	-60,0	-0,2
3. ÁFA-kifizetések	-25,4	-0,1
<i>Parat-ügy</i>	<i>-18,8</i>	
<i>(ebből 14,3 MÁV-nak)</i>		
<i>Grippen-ÁFA</i>	<i>-5,1</i>	
<i>Magyar Turizmus Zrt.</i>	<i>-1,5</i>	
4. Költségvetési szervek többletkiadásai	-30,3	-0,1
<i>Egyes tárcánál felmerült kiadások</i>	<i>-13,9</i>	
<i>Egyéb, tervezéssel kapcsolatos ügyek</i>	<i>-7,0</i>	
<i>KüM, NK-i tagdíjak</i>	<i>-5,8</i>	
<i>EU elnökség</i>	<i>-3,6</i>	
5. További kiadásnövelő tételek	-40,2	-0,15
<i>Afganisztáni jelenlét</i>	<i>-14,0</i>	
<i>Egyházi ingatlanok</i>	<i>-5,7</i>	
<i>Általános tartalék nem szabály szerinti felhasználása</i>	<i>-5,0</i>	
<i>Mercedes-gyár - régészeti feltárás</i>	<i>-2,6</i>	
<i>Védőoltás</i>	<i>-2,5</i>	
<i>FORMA-1</i>	<i>-1,3</i>	
<i>Miniszterelnöki Hivatal kiadásai</i>	<i>-1,1</i>	
<i>Wesselényi Sportközalapítvány</i>	<i>-0,5</i>	
<i>Úszó-EB</i>	<i>-0,1</i>	
<i>Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet</i>	<i>-3,1</i>	
<i>MTV</i>	<i>-2,3</i>	
<i>Állami Egészségügyi Központ adósságrendezés</i>	<i>-2,0</i>	
II. Hiányt csökkentő tényezők	162,0	0,6
1. Kamatkidadások	50,0	0,2
2. Tartalékok	50,0	0,2
3. Magánnyugdíjpénztári átlépők	60,0	0,2

I./1. Adóbevételek túltervezése: Az első féléves adatok arra utalnak, hogy a fogyasztáshoz kapcsolódó adók közül az általános forgalmi adó előirányzatának teljesülése megalapozott, ugyanakkor a társasági adó, a személyi jövedelemadó és a jövedéki adó esetében lényegi eltérések mutatkoznak.

Az adóbevételek jelentős csoportját kitevő vállalkozói befizetések a továbbra is bizonytalan makrogazdasági környezet, illetve az eltúlzott várakozások következtében alakulnak a vártnál lényegesen kedvezőtlenebbül. A társasági adó esetében a jelenlegi gazdasági folyamatok a költségvetési törvényben szereplő előirányzat közel 10 százalékos alulteljesülését vetítik előre, ami nagyságrendileg 50 milliárd forintos kiesést eredményez. A nagyfokú kockázatra az Állami Számvevőszék és a Költségvetési Tanács is felhívta a figyelmet.

A személyi jövedelemadó bevételek felültervezése további 40 milliárdos deficitnövekedést eredményez. A 2009. év decemberére előrehozott zárjegy-értékesítés hatása mintegy 30 milliárdos bevételkiesésként jelenik meg.

I./2. Állami vagyonnal kapcsolatos befizetések elmaradása: A 2009-es hiány csökkentése érdekében az állami vállalatok 2009-ben nagy összegű osztalék-előleg fizetésére voltak kötelesek. Több esetben a befizetést nem a 2009-es eredmény tette lehetővé, hanem a vállalatok tartalékait kellett felhasználni a hiány mesterséges csökkentéséhez. E befizetések a 2010-es költségvetés rovására javították a 2009-es deficitet, az e címen túltervezett bevétel nagyságrendileg 35 milliárd forint.

I./3. A családi-pótlék megadóztatásának eltörlése: Az Alkotmánybíróság 2009. decemberi döntésével alkotmányellenesnek ítélte az előző kormány családi pótlék megadóztatására irányuló döntését. A visszamenőleges megsemmisítés a 2010-es egyenleget 34,5 milliárd forinttal rontotta.

I./4. Az Egészségbiztosítási Alap fiktív bevétele: Az Egészségbiztosítási Alapnál 22 milliárd forintos hiányt eredményez, hogy a kormány a költségvetési törvényben nem valós bevételként szerepeltette a gyógyító-megelőző tevékenységek megnövelt támogatásának fedezetét.

II./1. Közlekedési vállalatok többlet-finanszírozása: A MÁV vonatkozásában az előző kormányzat 40 milliárdos megtakarítást vállalt a Nemzetközi Valutaalappal történő tárgyalásokon. Bár a költségvetési törvényben eredetileg szerepelt a forrásmegvonás, a volt közlekedési miniszter az államvasutak 2010-es üzleti tervét eleve 40 milliárd forinttal magasabb állami támogatásra alapozva fogadta el.

A fővárosi tömegközlekedés tekintetében a 2010-es költségvetés elfogadásakor nem szerepeltetett kötelezettséget vállalt az előző kabinet. A BKV egy 2010. április 21-én kötött szerződés alapján 17,4 milliárd forint vissza nem térítendő állami támogatásra jogosult.

A MALÉV Zrt. likviditási problémáival először 2008-ban szembesült a kormányzat. A nemzeti légitársaság megmentése érdekében 2010 februárjában a Magyar Állam tulajdonszerzéséről született döntés - mindez a deficitet közel 20,7 milliárd forinttal növeli.

II./2. Út a munkához program: A 2009-ben áprilistól induló „Út a munkához” program 117 milliárd forint költségvetési támogatását jelentősen meghaladó igény prognosztizálható. Az időarányos teljesülés, illetve az előző évhez képest három hónappal meghosszabbított időtartam együttes hatására mintegy 60 milliárd forintos hiány várható a program finanszírozásából.

II./3. Áfa-kifizetések: Az Európai Bíróság döntése, valamint a módosuló uniós áfa-szabályok következtében a központi költségvetést 23,9 milliárd forintra tehető kifizetés terheli 2010-ben. Ezt az összeget növeli egy 2008-ban kezdődött és 2009-ben lezárult adóhatósági vizsgálat elmarasztaló eredménye. A Magyar Turizmus Zrt. az APEH döntése értelmében szabálytalanul igényelt vissza mintegy 1,48 milliárd forintnyi áfa-t, mely visszafizetése a 2010-es hiányt növeli.

II./4. Költségvetési szervek többletkiadásai: A költségvetési intézmények gazdálkodása - különösen a hosszú évek óta folyamatosan jelenlévő maradványképzés miatt - komoly feszültségeket jelez. Nem történt meg az intézmények strukturális átalakítása, elmaradtak a forrásmegvonáshoz szükséges érdemi intézkedések. A tárcák a 2010-es költségvetési tervezésnél nem irányoztak elő forrást a már akkor ismert kötelezettségekre. E tételek 13,9 milliárddal növelik a hiányt. További tervezéssel kapcsolatos hiányosságok 7 milliárddal rontják az egyenleget.

Jelentős tervezési hibák fedezhetőek fel a Külügyminisztérium fejezetében. Nem tervezték be a 2010-es nemzetközi (ENSZ, NATO, OECD) tagdíjak összegeit, melyek együttesen 5,8 milliárd forintot tesznek ki. A 2011-es magyar uniós elnökség kiadásait az előző kabinet alul, a bevételeit felültervezte, a szükséges pótlólagos forrás 3,6 milliárd forint.

II./5. További kiadásnövelő tételek: Számos tétel már a 2010-es költségvetés tervezése és elfogadása előtt ismert volt. Magyarország afganisztáni szerepvállalásához kapcsolódó kiadások, az egyházi ingatlanok rendezésének kötelezettsége, illetve a gyermekek védőoltására szánt, évről évre felmerülő kerettel bizonyosan lehetett számolni. E tételek kiegyenlítése csak a hiány rováására lehetséges.

III./1. Kamatkiadások: Az állampapírpiazi hozamok a vártnál kedvezőbben alakultak az év első felében, így a kamatkiadásoknál a tervezetthez közel 50 milliárd forintos megtakarítás érhető el. Mindez kockázatokkal erősen terhelt, nagymértékben függ a nemzetközi befektetői hangulattól.

III./2. Tartalékok: A 2010-es évi költségvetésben szereplő tartalékok nagysága - melyek az évközben felmerülő kockázatok kezelését szolgálják - jelentősen lecsökkent mértékben áll rendelkezésre. Mintegy 50 milliárd forint a szabadon felhasználható tartalékok nagysága.

III./3. Magánnyugdíjpénztári átlépők: 2009 végén és 2010 elején is javította a költségvetés pozícióját a magánnyugdíjpénztárból az állami nyugdíjrendszerbe visszalépők befizetése. Ez azon túl, hogy a szóban forgó évek hiányszámaikat a GDP 0,2-0,3 százalékpontjával kedvező irányban módosította, a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát komoly mértékben veszélyezteti: megnöveli a generációk közötti keresztfinanszírozást, illetőleg a rejtett hiány nagyságát. (Ennek jelenlegi mértéke részben a vegyes rendszerre történő átállás, részben az alacsony járulékbérvétel miatt mintegy 570 milliárd forint.) A 2010-es hiánycélt 60 milliárd forinttal javítja a magánnyugdíjpénztári tagok állami pillérbe történő átlépése.

Kvazi-fiskális tételek

A közlekedési vállalatok hosszú évek óta halmozódó hitelállománya, a kórházak pénzügyi és strukturális problémái, és a Magyar Fejlesztési Bankkal kapcsolatos feszültségek az elkövetkező évek költségvetései vonatkozásában jelentenek kockázatokat. E kiadások nem fenyegetik közvetlenül a 2010-es hiánycél teljesülését, azonban e problémák kezelése végső esetben a kormányzat felelőssége. Mindezek nagysága eléri a GDP 2,2-2,5 százalékát.

	<i>milliárd Ft</i>	<i>GDP-százalék</i>
KVÁZI-FISKÁLIS TÉTELEK	-(605-680)	-(2,2-2,5)
I. Közlekedési vállalatok többletkiadásai	-(390-420)	-(1,4-1,6)
1. MÁV	-(270-290)	
2. BKV	-(80-90)	
3. MALÉV	-(30-40)	
II. Kórházak adósságállománya	-(70-80)	-0,3
III. MFB vesztesége	-(100-120)	-0,4
IV. E.ON felé fennálló tartozás	-(20-25)	-0,1
V. Vértesi Erőmű kötelezettsége	-(25-35)	-0,1

I. Közlekedési vállalatok többletkiadásai: A MÁV komoly likviditási problémával küszködik, nagyrészt korábbi időszakban felvett hitelei, részben működési anomáliái miatt. Adósságállománya 270-290 milliárd forint. A BKV finanszírozása fővárosi és állami forrásból történik, a fővárosi tulajdonú vállalat adóssága mintegy 80-90 milliárd forint. A MALÉV kötelezettségvállalásaiból jelen ismereteink szerint 50-60 milliárd forint hárul az államra, melyből mindössze 10 milliárd forint a vitatott összeg. 2010-ben elkerülhetetlen a légitársaság számára nyújtott hitel egy részének leírása (a már említett mintegy 20 milliárd forint). További 30-40 milliárd forint tehát az az összeg, ami a következő évekre jelent pluszterhet.

II. Kórházak adósságállománya: Komoly összegre tehetőek a kórházak tartozásai. Az állami támogatás hiánya és a megfelelő szakmai színvonal fenntartása közötti szakadék áthidalása főként hitelek segítségével valósult meg az elmúlt években, melyeknek lejáratá 2008-at követően jelentősen lerövidült. A kórházak adóssága 70-80 milliárd forint közé tehető.

III. A Magyar Fejlesztési Bank vesztesége: A 2008-as világgazdasági válság jelentős leírásokra kényszerítette a bankokat. A Magyar Fejlesztési Banknál a portfólióminőség-romlás ellenére nem történt megfelelő nagyságú tartalékképzés. Más pénzügyintézetek gyakorlata alapján közel 100-120 milliárd forintra tehető ennek jövőbeni értéke.

IV. E.ON. felé fennálló tartozás: A magyar kormány a 2006-os választásokat megelőzően haladékat kért - a 2005 őszétől esedékes - gáztartozásainak kiegyenlítésére. Ezen összeg a magyar kormány és az E.ON között 2009 közepén 66 milliárd forint volt, melyből 2010 közepéig mintegy 40-45 milliárd forintot kifizetett a kormány. A fennmaradó összeg így mintegy 20-25 milliárd forintra tehető.

V. Vértesi Erőmű kötelezettsége: A Vértesi Erőműnél közel 25-35 milliárd forintos követelésállományon van kormánygarancia, állami kölcsön és peresített követelés.

Köz- és magánszféra együttműködésén alapuló konstrukciók

Az elmúlt években több olyan tételsor jelent meg a költségvetésben, amely hosszabb távon is komoly elkötelezettséget okoz, s nem szolgálja a fenntartható pénzügypolitika kialakítását. Az úgynevezett PPP-beruházások (a köz- és magánszféra együttműködésén alapuló konstrukciók) már jelenleg is 100 milliárd forint feletti determinációt jelentenek az államháztartás számára.

milliárd forint

PPP PROGRAMOK KÖLTSÉGVETÉSI HATÁSA	2010	2011	2012	2013
1. Készenléti rendszer (EDR) üzemeltetése	9,0	9,4	9,9	9,9
2. PPP sportlétesítmények	1,5	1,6	1,7	1,7
3. PPP börtön	4,3	4,3	4,3	4,3
4. Autópálya rendelkezésre állási díj	74,7	98,0	99,0	100,4
5. Oktatási-kutatási infrastruktúra bérleti díja	5,6	5,9	6,3	6,6
6. Meglévő kollégiumi rekonstrukciók bérleti díja	3,3	3,7	3,9	4,2
7. Új diáktotthoni férőhelyek bérleti díja	0,5	0,4	0,4	0,4
8. Berlini Collegium Hungaricum bérleti díja	0,1	0,1	0,1	0,1
10. Művészetek Palotájának működtetése	8,7	8,7	8,7	8,7
ÖSSZESEN	107,7	132,1	134,3	136,3

Forrás: A 2010-es költségvetés számai és előirányzatai

A 15-20 éves PPP konstrukciók nagyrészt az uniós csatlakozás időszakában indultak el, döntően az autópálya építésekhez kapcsolódóan. 2011-től az adott év költségvetését GDP-arányos mintegy 0,5 százalékkal terhelik meg, mely egyúttal azt is jelzi, hogy a maastrichti kritériumnak történő megfelelés a korábbi évekhez képest a jövőben jóval szigorúbb költségvetési gazdálkodást igényel.

29 pontos akcióterv

Mivel a 2010-es költségvetés megszavazása pillanatától fogva magában hordozza a fiskális és kvázi-fiskális kockázatokat, az új kormánynek a lehető legrövidebb időn belül kellett megalkotnia egy olyan programot, amely - a legsürgetőbb gazdasági és társadalmi problémák kezelésén túl - megoldást nyújt a törvényben foglalt deficitcél elérésére.

A 29 pontos akcióterv legfontosabb pontjai: (1) állami szférán jelentős, 120 milliárdos megtakarítás végrehajtása, (2) pénzügyeteket terhelő különadó átmeneti jelleggel történő bevezetése (187 milliárd forint), továbbá (3) a társasági nyereségadó jelentős csökkentése (50-60 milliárd forinttal könnyít a vállalkozások terhein). A meghozott lépések összességében a deficit GDP-arányos 0,9-1,0 százalékpontos csökkenését eredményezik, amivel az államháztartás hiánya a költségvetési törvénybe foglaltaknak megfelelően alakul. Magyarország így teljesíteni tudja a nemzetközi szervezetek felé tett vállalásait.

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

1. Egyensúly és növekedés. A magyar gazdaság sebezhetőségének egyik alapvető oka, hogy a GDP-arányos államadósságszint nagyon magas, mintegy 30 százalékponttal magasabb, mint 2001-ben. A dinamikus emelkedés hátterében azon világos összefüggés húzódik meg, hogy az elmúlt időszak alatt egyetlen évben sem teljesült egyidejűleg a számottevő gazdasági növekedés, valamint az alacsony államháztartási hiány. A makrogazdasági helyzetet mélyebben vizsgálva kiderül, mindebben döntő szerepet játszik, hogy Magyarországon a térségbeli országokhoz képest kiugróan magas az újraelosztási ráta mértéke, a Visegrádi államoknál a 2002-t követő időszakban átlagosan mintegy 5 százalékponttal magasabb. Magyarország fejlettségi szintjén (az egy főre jutó GDP az EU átlagának mintegy 60 százaléka), a GDP 50 százalék körüli újraelosztási ráta mellett átváltás érzékelhető a gazdasági növekedés és az államháztartási hiány viszonylatában: a 2002-2006 közötti időszakban a magas hiány magasabb növekedéssel, a 2006-2009 közötti időszakban az alacsonyabb hiány alacsony növekedéssel párosult. A szóban forgó pályafüggőség feltételezhetően a következő időszakban is erősen fog érvényesülni, ezért kulcsfontosságú lesz a gazdaság alkalmazkodási képessége. Oly módon kell a 2-2,5 százalékra csökkent potenciális GDP-növekedést emelni, illetve a piaci szereplők magyar gazdaságról alkotott képét érdemben javítani, hogy közben a konszolidációs folyamatok nem sérülhetnek. A nemzetközi pénzügyi környezet továbbra is törékeny és bizonytalan, kizárólag mélyreható szerkezeti átalakítások középpontba állításával érhető el a vállalkozások számára biztosítható stabil makrogazdasági háttér. Az elmúlt időszak tanulsága egyben az előttünk álló időszak legfőbb üzenete: a költségvetési egyensúly nem áldozható föl a gazdasági növekedés oltárán, továbbá nem érhető el tartós gazdasági növekedés fegyelmezett költségvetési politika nélkül.

2. Hitelesség. Mikor 2008 októberében a magyar állampapírpiac „lefagyott”, világossá vált, a fenntarthatatlan folyamatokat látva a külföldi befektetők megvonták a bizalmat Magyarországtól. Az árfolyam- és a kamatpolitika nem tudott már érdemben reagálni, a nemzetközi szervezetek pénzügyi támogatása kellett ahhoz, hogy képes legyen a magyar állam piacról finanszírozni magát. Az árfolyamválságot követően érdemes megvilágítani, mi vezetett el az ominózus pillanathoz, milyen ördögi kört kell egy hiteles gazdaságpolitikát folytatni kívánó kormánynak a jövőben elkerülnie. Az ördögi kör kiindulópontja Magyarország esetében egyértelműen hitelességi probléma volt, ez hatott legelőször a befektetői bizalom csökkenésének irányába hatott. A 2002 és 2006 közötti időszakban komoly kétségek vetődtek fel az államháztartási hiányszámok, illetve az államháztartási adatok megbízhatóságát illetően, több alkalommal, visszamenőleg jelentősen módosította a kormány a főbb államháztartási számokat. Az átlátható, fegyelmezett költségvetési politika hiányát a nemzetközi hitelminősítők rendkívül negatívan értékelték, folyamatosan

---

leminősítették az országot. Mindez megjelent a kamatszintekben, a különböző befektetési házak az ország állampapírjait a nemzetközi környezet kedvezőtlenebbé válásával csak nagyon magas hozamtöbblet mellett vették meg. A magasra emelkedő kamatszintek, illetve a növekvő forráshiány miatt visszaestek a beruházások, így megkérdőjeleződött a felvett hitelek visszafizetése, ami visszahatott az ország hitelességére, újraindítva a negatív spirált. Nem lehet kétséges, az újabb árfolyamválság elkerülése érdekében a jövőben nem lehet mellőzni a tartós növekedést biztosító fegyelmezett költségvetési politikát. Ennek hiányában számottevően megemelkedik az ország GDP-arányos államadóssága, s ezáltal jóvátehetetlenül megnő sérülékenysége is.

3. Költségvetési politika. Magyarország ellen Európai Unió belépése óta túlzott deficiteljárás folyik, leghosszabb ideje az uniós tagországok közül. A 2002-2006 közötti időszakban átlagosan GDP 8 százalékát elérő hiány jellemezte a magyar gazdaságot, melynek mértéke a 2006-os választási évben csúcsosodott ki, amikor a deficientszint megközelítette a GDP 10 százalékát. A választásokat követő időszak azután világosan megmutatta, a rövidtávú túlköltekezés közép- és hosszútávon rendkívül negatív hatást fejt ki a gazdaságra, sérülékennyé és kiszolgáltatottá teszi az országot - ez volt érzékelhető a 2008. októberi állampapír-piaci krízis során. A folyamatosan újratelemelő deficientszint ugyanakkor több - a jelen költségvetési évet is érintő - tanulságra hívja fel a figyelmet. Az ország kedvezőbb költségvetési hiányszámai teljesülhetnek úgy is, hogy a kormány egyes bevételi tételeket időben előrehoz, illetve néhány kiadási tétel teljesítését későbbre tolja el, ez azonban távol áll a fegyelmezett államháztartási politika folytatásától. Látszólagos költségvetési mozgástér továbbá, hogy egyes - a költségvetéshez szorosan kapcsolódó - fiskális tételeket nem államháztartási körön belül, hanem azon kívül szerepeltet, könyvel el. Mindkét pénzügytechnikai eszköz a költségvetési problémákat csak átmenetileg képes felszín alatt tartani, miközben számottevően rontja az ország gazdaságpolitikai hitelességét és - mivel tulajdonképpen nem más, mint az állam újraelosztó szerepének rejtett növelése - a megemelkedő kamatszinteken keresztül a gazdaság működését drágítja meg. Közép- és hosszú távon nem érhető el tartósan alacsony deficientszint hathatós intézkedések nélkül; nem segíti, sőt kimondottan gátolja a makrogazdasági stabilitást a kormány költségvetéssel kapcsolatos térbeni vagy időbeli „játéka”.

4. Adópolitika. Magyarország Európai Unió csatlakozása óta komoly deficitnyomás nehezedik a gazdaságra, ami rövidtávon ható gazdaságpolitikai döntésekkel párosulva lerövidítette a hazai adópolitika időhorizontját, illetve az adópolitika kiszámíthatósága ellen hatott. Míg Németországban 3-4 évre előre meghatározzák a főbb adónemek alakulását, Magyarországon még 2009 májusában sem lehetett biztosan tudni, hogy 2009 júliusától 3 vagy 5 százalékponttal emelkedik a legfelső áfa-kulcs mértéke. Mivel az adópolitika szinte kizárólag a bevételek és kiadások közötti rés befedését szolgálta, az adószervezet torzra

---

vált, kedvezményei gyakran önellentmondásokkal terhesek, illetve különösen az élők munkát terhelő adók esetében mértékük nagyon magas. Ez utóbbi a gazdasági növekedés egyik legfontosabb gátló tényezője. A költségvetés jelentős „bevételeisége” következtében egyrészt számottevően megnehezült a piaci szereplők alkalmazkodása, a mintegy ötvenféle adónem jelentősen megnövelte a kormányzat, illetve az adóalanyok adminisztrációs kiadásait. Másrészt oda vezetett, hogy Magyarország fejlettségi szintjéhez képest az adóterhelés mértéke kiugróan magassá vált, a GDP mintegy 40 százaléka - a magyar gazdasággal közvetlenül versengő régiós országokban ez az arány lényegesen alacsonyabb, a GDP 30-36 százaléka. Ezen tényezők együttes jelenléte miatt Magyarországon az adófizetési morál - régiós összehasonlításban is - meglehetősen alacsony, az adóelkerülés jelentős: kevés adófizetőre hárul az adóbefizetések jelentős része. Az adórendszer kiszámíthatóságának erősítése, az adónemek számának csökkentése, illetve régiós szinten is versenyképes élők munkaterhek mérséklése kizárólag abban az esetben képes hosszabb távon is pozitívan hatni, ha ezek a lépések konzisztensek, nem járulnak hozzá az államháztartási egyenleg romlásához, továbbá figyelembe veszik a régiós valamint nemzetközi adópolitikai tendenciákat.

5. Hitelezés - megtakarítás. Az elmúlt másfél során a recessziós hatások következtében drasztikusan visszaesett a hitelnyújtás, ami tovább mélyítette a pénzügyi válságot. A probléma egyik ága az állam túlzott mértékű eladósodottsága, a másik, a magánszektor nagyrészt a 2003 és 2008 közötti időszakhoz kötődő indokolatlanul magas kockázatviselési hajlandósága. Ezen tényezők mindegyike érdemben járult hozzá ahhoz, hogy számottevően megemelkedett a bankok hitel/betét aránya, illetve a pénzintézetek jelentős devizapozíciókat építettek ki. Az ország sérülékenységének csökkentése érdekében a következő időszak legfőbb gazdaságpolitikai feladata a stabil makrogazdasági háttér megteremtése, amivel az állam kedvező irányba képes befolyásolni az országgal kapcsolatos felár csökkenését, ezáltal mérsékli a pénzügyi szektor finanszírozási költségét. Jelenleg egy 10 éves magyar államkötvény mintegy 400-450 bázisponttal haladja meg az azonos futamidejű német államkötvény hozamát. Másfelől, a hitelkihelyezéseknél 2008 őszé előtt tapasztalható laza szabályozás normális mederbe terelése is egyértelmű célkitűzés, ugyanis jelenleg már jelentős veszélyforrás az úgynevezett ingaeffektus, vagyis a hitelfeltételek túlzott mértékű szigorítása. Többek közt ezen káros jelenségnek köszönhető, hogy a vállalkozások már nem nettó hitelfelvevők, hanem finanszírozók, ami bár rövidtávon javítja a fizetési mérleg egyensúlyát, közép- és hosszú távon egyértelműen a gazdasági növekedés ellen hat. Számos gyorsan felzárkózó ország példája azt mutatja, az a növekedési modell képes stabil eredményeket biztosítani, úgy mond jól működni, ami komoly mértékben épít a belső megtakarításokra, pénzügyi szektora sikerrel csatornázza be a belső forrásokat a gazdaság fejlesztéséhez. Magyarország gyorsabb felzárkózása érdekében ezen út követése indokolt, vagyis jóval erőteljesebben kell a külföldi források helyett a belső megtakarításokra alapozni a növekedést.

---

6. Euró-elkötelezettség. Az elmúlt 8 évben komoly szakmai vita tárgyát képezte, hogy hazánk a gyors euró-övezeti csatlakozás mellett köteleződjék el, vagy fontolva haladjon, s így vezesse be a közös európai fizetőeszközt. Mivel az euró-érettség több, mint a tagság feltételül szabott maastrichti kritériumok, az optimális időpont megválasztásánál számos közgazdasági érv szól a lassabb sebesség mellett is. Ugyanakkor a hazai és a nemzetközi tapasztalatok arra intenek minket, hogy az osztogatást előnyben részesítő politika ilyen esetben lényegesen erősebben van jelen, gyakorta felülírja a racionális makrogazdasági pályát. Az optimális csatlakozásra történő folyamatos hivatkozás pálya-lecsúszással fenyeget, ami hazánkkal többször is előfordult az elmúlt időszakban - 2007-es, 2008-as és 2010-es euró-övezeti céldátumok. Törékeny pénzügyi hangulatban már rövid- és középtávon is komolyan érezteti hatását az euró-bevezetés ügyének prioritásként kezelése. Mindez ugyanis azt jelzi, a kormány elkötelezett a fegyelmezett államháztartási politika folytatása mellett, az euró-közelség pedig végső soron az országhoz tartozó felárak csökkenésének irányába mutat. Továbbá, világos és félreérthetetlen üzenet a piaci szereplők számára: tervezhető, kiszámítható időszak következik. Létezik egy olyan iránytű, amelyhez alkalmazkodni tudnak, üzleti döntéseinknél figyelembe vehetik. Összességében az ország jelenlegi makrogazdasági helyzetében határozottan meggyőzőbb érvek szólnak az euró mielőbbi bevezetése mellett, mint ellen.

7. Demográfia. Egy gazdaságilag stabilan álló ország közgondolkodásában az olyan hosszabb távon ható tényezők is, mint a népességcsökkenés és elöregedés kérdése erőteljesen jelen van. Magyarországon az elmúlt évek során azon okból nem kerülhettek hangsúlyosabban előtérbe ezen témák, mert a költségvetés és a gazdaság nehézségei „mindent” felülírtak, beszűkítették a gazdaságpolitika látókörét. A népesedési trend, illetve hullámváltozás miatt ugyanakkor a probléma mára már „itt kopogtat az ajtón”, 2010-től kezdődően folyamatosan vonulnak nyugdíjba a Ratkó-korszak gyermekei, ami tovább rontja az aktív-inaktív arányt, komoly nyomás alá helyezve az államháztartást. Ha a gazdaság növekedési üteme nem gyorsul fel - amihez a foglalkoztatottság számottevő emelkedése és az adórendszerben jelenlévő feszültségek feloldása szükséges -, a tömeges nyugdíjba vonulás a GDP-arányos kiadási szint automatikus emelkedését vonja maga után, ami ördögi kör, hisz az a növekedés ellen hat. Az erős csapdahelyzet rávilágít arra, hogy hosszabb távon nem létezik eredményes gazdaságpolitika a demográfiai problémák kezelése nélkül. Számos ország példája tanulsággal szolgál Magyarország számára. A skandináv országok az elmúlt időszakban 20-30 éves távlatokban gondolkozva többletes költségvetést készítettek. Mindezt azon megfontolásból, hogy az állam abban a periódusban, mikor viszonylag magas az aktív korú népesség aránya a társadalmon belül, könnyebben képes szufficitet elérni, mint az arányok torzulásakor akárcsak a GDP 1-2 százalékára emelkedő deficitet tartani. A nehezebb időkre való felkészüléssel

---

egyrészt az állam relatíve tompítja a generációk között rövidtávon fennálló érdeellentétet (a járulék és a járadék közötti egyensúlyt), másrészt a családok támogatása, illetve a demográfiai ösztönzők révén esélyt teremthet, hogy hosszabb távon kedvezőbb irányba változzanak a népesedési folyamatok.

8. Foglalkoztatottság. Mivel Magyarországon a foglalkoztatottsági ráta (15-64 korosztály) az Európa Unióban a második legalacsonyabb, ez komoly munkaerő-piaci tartalékot, illetve növekedési lehetőséget jelent. A nemzetközi felmérések és összevetések azt mutatják, a magyar foglalkoztatottság alacsony szintje nagyrészt annak köszönhető, hogy az általános üzleti környezet (pl. hatékony közigazgatás hiánya) a reálgazdaság munkaerő-gazdálkodására nagyon kedvezőtlenül hat, gátolja a vállalkozások normális működését. Az adó- és járulékrendszer a munkaadókat nem az álláshelyek létrehozásának irányába tereli, miközben a szociális rendszer rosszul célzott juttatásai sem a munkába állást ösztönzik, távol tartják a munkaerőpiactól a potenciális jelölteket - ezzel ráadásul komoly nyomás alá is helyezik a szociális ellátórendszert, végső soron az államháztartást. További alapvető probléma a tartós növekedést biztosító kiegyensúlyozott, stabil költségvetési politika hiánya, amely úgyszintén nem teszi lehetővé, hogy bővüljön a foglalkoztatottak köre. Mindezek együttes hatásának tudható be, hogy hazánkban 2001 után lényegi elmozdulás nem történt a foglalkoztatottak számát tekintve, az uniós csatlakozás ellenére is maradt a mintegy 3,8 millió fő. Az elmúlt néhány év munkaerőpiacon zajló folyamatai ugyanakkor azt is világosan jelzik, mára már nem helytálló azon közkeletű vélekedés, miszerint főként munkakínálati problémák állnak a jelenlegi alacsony szintű foglalkoztatottság hátterében. Oly mértékben lecsökkent a magyar gazdaság tőkevonzó képessége, növekedési lehetősége, hogy a munkaerőpiacon a kínálati oldal strukturális problémáinál a keresleti oldal elégtelensége erőteljesebben hat. Az aktív-inaktív jelenleg eltorzult arányának egyensúlyba hozása érdekében is égetően szükséges, hogy a fegyelmezett államháztartási politika folytatása mellett érdemi, a versenyképességet jelentősen javító intézkedések szülessenek, melyeknek eredményeképpen növelhető a foglalkoztatottak száma. Jól érzékelteti a foglalkoztatottsági helyzet súlyosságát, hogy a Magyarországhoz hasonló lélekszámú és tradíciójú Csehországban mintegy 1,1 millió fővel többen dolgoznak.

9. Oktatás. Az oktatási rendszer évtizedes problémái jelentősen gátolják a foglalkoztatás bővülését. Bár Magyarországon a közbeszédet elsődlegesen a főiskoláról és egyetemről kikerülő hallgatók képzettségének kérdése uralja - mennyiben felel meg a felsőoktatásban szerzett tudás a munkaerő-piaci igényeknek -, ugyanakkor az oktatási rendszer mélyebb szintű elemzése megrekedt a felszínen, a probléma gyökeréről egyre kevesebb szó esik: a legelemibb készségek elsajátítása nélkül nincs esély a munkába állásra. A legutóbb nyilvánosságra hozott PISA-teszt (2006) eredménye azt mutatja, Magyarországon nagyon

---

magas a szövegértési feladatokat nehezen abszolváló tanulók aránya, még az OECD államok átlagával összevetve is jelentős a lemaradás. A tizenéves korban szerzett hátrány a hazai felnőttképzésben résztvevők alacsony száma miatt a teljes aktív életszakaszt végigkíséri, ami kihat a foglalkoztatás időtartamára és a kereseti viszonyokra egyaránt. Mivel az alapfokú oktatás szintjén a 2003 és 2009 közötti időszakban komoly forráskivonás történt, az ezen időszakban is folytatódó gyermeklétszám-csökkenés érdemben nem tudott javítani az oktatás színvonalán, sőt akadályává vált a szegénység visszaszorításának, illetve a cigányság felzárkóztatásának. Ez utóbbiak annak ellenére lényegi kérdések, hogy rövidtávon látványos eredményeket e területeken elérni nem lehet. Hazai és nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy az oktatási rendszer minőségi javítása nem lehetséges átgondolt oktatási koncepció, illetve az átalakításnak támaszt nyújtó fegyelmezett költségvetési politika nélkül. A kizárólag elszigetelt lépésekből álló átalakítás a cselekvés hatékonyságát, illetve kiszámíthatóságát veszélyezteti. A másik lényegi tényező, a költségvetési fegyelem hiánya pedig belátható időn belül szükségszerűen túzoltó intézkedésekhez vezetnek, amelyek jellegüknél fogva szétforgácsolják az oktatás terén tett - egyébként hasznosnak is tartható - erőfeszítéseket. Az így bevezetett kiigazító lépések ugyanis rendkívül érzékenyen érintik a humán szférát, ami középtávon is már érzékelhetően a foglalkoztatotti kör bővülése ellen hat.

10. Társadalmi egyenlőtlenségek. Magyarországon jelenleg a társadalmi különbségek sokkal inkább hasonlítanak a skandináv országokban meglévő különbségekhez, mint a dél-amerikai államokban megszokotthoz, ami mindenképp komoly érték, s ennek az értéknek a fenntartása, megőrzése egyértelmű cél. Az elmúlt időszakban a hazai gazdaságpolitika egyik legfőbb kritikája arra irányult, hogy beszűkült a társadalmi mobilitás. Az állam egyfelől nem biztosította a leszakadó rétegek tartós felemelkedéséhez szükséges feltételeket, mert szinte kizárólag a rövidtávon ható megoldásokat preferálta. A legszegényebbek a túlzott beavatkozással teljesen, vagy javarészt állami függésbe kerültek, romlott relatív jövedelmi pozíciójuk, illetve a társadalmi ranglétrán elfoglalt helyzetük. A gazdaságpolitika ugyanakkor más aspektusból is a társadalmi mobilitás ellen hatott. Egy-egy társadalmi osztályhoz tartozók esetében megnehezült, hogy egy generáción belül akár több osztályt is képesek legyenek átugorni. Számos szakirodalmi elemzés foglalkozik azzal, hogy azon országok tudtak sikeresek lenni, ahol a társadalmi kohézió magas fokú, erősen létezik a társadalom tagjaiban a szolidaritás érzése: a gazdasági növekedés kedvező hatásából a társadalmi osztályok nem egymás rovására, hanem együttesen részesülnek. Hazánkban a társadalmi mobilitás és a gazdasági növekedés közötti összefüggést számottevően befolyásolja a legelemibb készségek elsajátítása, a települési egyenlőtlenségek, illetve a romák helyzete. Ezen tényezők között meglévő komoly átfedések miatt a gazdaságpolitikának is komplex rendszerben kell kezelnie a kisebbségekkel, területi és szociális rendszer diszfunkcióival kapcsolatos problémákat, hosszabb távon ugyanis mindezek a mainál is jelentősebb feszültségforrásokká válnak.

Függelék

A függelék tartalmazza a gazdasági tényfeltáró bizottság tudomására jutott, államháztartást érintő hiánynövelő, kockázatokat hordozó tételket, továbbá a közpénzekkel való felelőtlen gazdálkodásra utaló eseteket. Ezen ügyek nem kizárólag a 2010-es költségvetést érintik.

1-3. Adóbevételek túltervezése: A 2010. első féléves adatok arra utalnak, hogy a fogyasztáshoz kapcsolódó adók közül az általános forgalmi adó előirányzatának teljesülése megalapozott, ugyanakkor a társasági adó, a személyi jövedelemadó és a jövedéki adó esetében lényegi eltérések mutatkoznak.

- Az adóbevételek jelentős csoportját kitevő vállalkozói befizetések a továbbra is a bizonytalan makrogazdasági környezet, illetve az eltúlzott várakozások következtében alakulnak a vártnál lényegesen kedvezőtlenebbül. A **társasági adó** esetében a jelenlegi gazdasági folyamatok a költségvetési törvényben szereplő előirányzat közel 10 százalékos alulteljesülését vetítik előre, ami nagyságrendileg 50 milliárd forintos kiesést eredményez. A nagyfokú kockázatra az Állami Számvevőszék és a Költségvetési Tanács is felhívta a figyelmet.
- A **személyi jövedelemadó** bevételek felültervezése további 40 milliárdos deficitnövekedést eredményez.
- A 2009. év decemberére előrehozott zárjegy-értékesítés hatása mintegy 30 milliárdos **jövedéki adóbevétel**-kiesésként jelenik meg.

4. Állami vagyonnal kapcsolatos befizetések elmaradása: A 2009-es hiány csökkentése érdekében az állami vállalatok 2009-ben nagy összegű osztalék-előleg fizetésére voltak kötelesek. Több esetben a befizetést nem a 2009-es eredmény tette lehetővé, hanem a vállalatok tartalékait kellett felhasználni a hiány mesterséges csökkentéséhez. E befizetések a 2010-es költségvetés rovására javították a 2009-es deficitet, az e címen túltervezett bevétel nagyságrendileg 35 milliárd forint.

5. A családi-pótlék megadóztatásának eltörlése: Az Alkotmánybíróság 2009. decemberi döntésével alkotmányellenesnek ítélte az előző kormány családi pótlék megadóztatására irányuló döntését. A visszamenőleges megsemmisítés a 2010-es egyenleget 34,5 milliárd forinttal rontotta.

6. Az Egészségbiztosítási Alap fiktív bevétele: 2010-ben az Egészségbiztosítási Alapnál 22 milliárd forintos hiányt eredményez, hogy a kormány a költségvetési törvényben nem valós bevételként szerepeltette a gyógyító-megelőző tevékenységek megnövelt támogatásának fedezetét.

7-9. Közlekedési vállalatok többlet-finanszírozása: A közlekedési vállalatokkal kapcsolatos működési, finanszírozási problémák jelentős terhet rónak a 2010-es költségvetésre is.

- A **MÁV** vonatkozásában az előző kormányzat 40 milliárdos megtakarítást vállalt a Nemzetközi Valutaalappal történő tárgyalásokon. Bár a költségvetési törvényben eredetileg szerepelt a forrásmegvonás, a volt közlekedési miniszter az államvasutak 2010-es üzleti tervét eleve 40 milliárd forinttal magasabb állami támogatásra alapozva fogadta el.
- A fővárosi tömegközlekedés tekintetében a 2010-es költségvetés elfogadásakor nem szerepeltetett kötelezettséget vállalt az előző kabinet. A **BKV** egy 2010. április 21-én kötött szerződés alapján 17,4 milliárd forint vissza nem térítendő állami támogatásra jogosult.
- A **MALÉV Zrt.** likviditási problémáival először 2008-ban szembesült a kormányzat. A nemzeti légitársaság megmentése érdekében 2010 februárjában a Magyar Állam tulajdonszerzéséről született döntés - mindez a deficitet közel 20,7 milliárd forinttal növeli.

10. Út a munkához program: A 2009-ben áprilistól induló „Út a munkához” program 117 milliárd forint költségvetési támogatását jelentősen meghaladó igény prognosztizálható. Az időarányos teljesülés, illetve az előző évhez képest három hónappal meghosszabbított időtartam együttes hatására mintegy 60 milliárd forintos hiány várható a program finanszírozásából.

11-13. Áfa-kifizetések: Az Európai Bíróság döntése, valamint a módosuló uniós áfa-szabályok következtében a központi költségvetést 23,9 milliárd forintra tehető kifizetés terheli 2010-ben.

- Az államháztartási támogatások felhasználásával megvalósított beszerzések általános forgalmi adó tartalma levonási tilalmával kapcsolatos 2004 – 2005 közötti magyar szabályokat az **Európai Közösségek Bírósága az uniós joggal ellentétesnek minősítette**. E döntés értelmében közel 3000 adózónak nyílt lehetősége utólagos áfa-levonás érvényesítésére, melynek benyújtási határideje 2009. október 20. volt. A jogosnak bizonyult 37,1 milliárd forintból az előző kabinet - a hiány mesterséges csökkentése érdekében - 18,8 milliárd forint kifizetését 2009-ben megtiltotta.
- A **Gripen bérlet** után fizetendő áfa uniós jogharmonizáció következtében a magyar költségvetést, azon belül is a honvédséget terheli, a tárca azonban nem tervezte be ennek fedezetét.
- 2008-ban kezdődött és 2009-ben lezárult adóhatósági vizsgálat eredményeként a **Magyar Turizmus Zrt.** szabálytalanul igényelt vissza mintegy 1,48 milliárd forintnyi áfa-t, mely visszafizetése a 2010-es hiányt növeli.

14-15. Költségvetési szervek többletkiadásai: A költségvetési intézmények gazdálkodása - különösen a hosszú évek óta folyamatosan jelenlévő maradványképzés miatt - komoly feszültségeket jelez. Nem történt meg az intézmények strukturális átalakítása, elmaradtak a forrásmegvonáshoz szükséges érdemi intézkedések.

- A tárcák a 2010-es költségvetési tervezésnél nem irányoztak elő forrást a már akkor ismert kötelezettségekre. E tételek 13,9 milliárddal növelik a hiányt.
- További tervezéssel kapcsolatos hiányosságok 7 milliárddal rontják az egyenleget.

16-17. Külügyminisztériumi tételek: Jelentős tervezési hibák fedezhetőek fel a Külügyminisztérium fejezetében.

- Nem tervezték be a 2010-es **nemzetközi** (ENSZ, NATO, OECD) **tagdíjak** összegeit, melyek együttesen 5,8 milliárd forintot tesznek ki.
- A 2011-es **magyar uniós elnökség** kiadásait az előző kabinet alul, a bevételeit felültervezte, a szükséges pótlólagos forrás 3,6 milliárd forint.

18-29. További kiadásnövelő tételek: Számos tétel már a 2010-es költségvetés tervezése és elfogadása előtt ismert volt, mégsem került bele az elfogadott törvénybe.

- Magyarország **afganisztáni jelenlétének** 200 fős bővítése, melyet az előző kabinet vállalt költségvetési fedezet nélkül, 14 milliárd forinttal növeli a kiadásokat;
- Az **egyházi ingatlanok rendezésének** kötelezettsége 2010-ben – a megkötött megállapodás szerint – 8,2 milliárd forint, az előző kabinet azonban csak 2,5 milliárd forintot tüntetett fel a költségvetésben;
- Az előző kormányzat az **általános tartalék** terhére 5 milliárd forint értékben hozott a törvényi előírásokat megsértve döntéseket;
- A nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházások esetében a **régészeti feltárás** költségei a beruházót terhelik. A kecskeméti Mercedes gyár esetében a terület örökségvédelmi szempontból nem érintettnek minősítették. A feltárás beruházót terhelő összege így csak 214 millió forint, ami messze elmarad a tényleges, 2,6 milliárdos költségtől;
- A **gyermek** (pneumococcus) **védőoltására** szánt, évről évre felmerülő kerettel a költségvetés készítésekor bizonyosan lehetett számolni, az ehhez szükséges 2,5 milliárd forintos összeg mégsem lett betervezve;
- A **FORMA-1 rendezői jogdíj** összege az árfolyamváltozás következtében 1,3 milliárd forinttal emelkedett;
- A **Miniszterelnöki Hivatal** 2010 februárjában jelezte, számos tételre nem tervezett forrást, ami 1,1 milliárd forintos többletkiadást jelent;
- A **Wesselényi Miklós Sport Közalapítvány** 2004-ben indított perét 2009-ben megnyerte, ennek értelmében az alperes Önkormányzati Minisztérium 503,8 millió forint megfizetésére volt köteles. Az összeg fedezete azonban nem került bele a 2010-es költségvetésben.

- Az **ÚSZÓ EB** 2010-es 200 millió forintos támogatásából a költségvetésben csak 100 millió forint állt rendelkezésre.
- Az **Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet rekonstrukciójának** 3,1 milliárdos fedezetét az előző kormányzat pénzügyminisztere nem biztosította.
- A **HM Állami Egészségügyi Központ adósságrendezésére** az előző kormány 2 milliárd forintos támogatást ígért – fedezet nélkül.
- A **Magyar Televízió Zrt. finanszírozása** a mintegy 2,4 milliárd forintos támogatás-megvonásnak köszönhetően 2010-ben kétséges.

30-32. Közlekedési vállalatok adósságállománya: A közlekedési vállalatok nem csak 2010-ben, hanem az elkövetkezendő években is komoly kockázatokat jelentenek. Az elmúlt években elmaradt strukturális átalakításoknak, valamint a felelőtlen gazdálkodásnak köszönhetően e vállalatok adósságállománya több száz milliárdra tehető.

- A **MÁV** komoly likviditási problémával küszködik, nagyrészt korábbi időszakban felvett hitelei, részben működési anomáliái miatt. Adósságállománya 270-290 milliárd forint.
- A **BKV** finanszírozása fővárosi és állami forrásból történik, a fővárosi tulajdonú vállalat adóssága mintegy 80-90 milliárd forint.
- A **MALÉV** kötelezettségvállalásaiból jelen ismereteink szerint 50-60 milliárd forint hárul az államra, melyből mindössze 10 milliárd forint a vitatott összeg. 2010-ben elkerülhetetlen a légitársaság számára nyújtott hitel egy részének leírása (a már említett mintegy 20 milliárd forint). További 30-40 milliárd forint tehát az az összeg, ami a következő évekre jelent pluszterhet.

33. Kórházak adósságállománya: Komoly összegre tehetőek a kórházak tartozásai. Az állami támogatás hiánya és a megfelelő szakmai színvonal fenntartása közötti szakadék áthidalása főként hitelek segítségével valósult meg az elmúlt években, melyeknek lejáratára 2008-at követően jelentősen lerövidült. A kórházak adóssága 70-80 milliárd forint közé tehető.

34. A Magyar Fejlesztési Bank vesztesége: A 2008-as világgazdasági válság jelentős leírásokra kényszerítette a bankokat. A Magyar Fejlesztési Banknál a portfólióminőségromlás ellenére nem történt megfelelő nagyságú tartalékképzés. Más pénzintézetek gyakorlata alapján közel 100-120 milliárd forintra tehető ennek jövőbeni értéke.

35. E.ON. felé fennálló tartozás: A magyar kormány a 2006-os választásokat megelőzően haladékosan kért - a 2005 őszétől esedékes - gáztartozásainak kiegyenlítésére. Ezen összeg a magyar kormány és az E.ON között 2009 közepén 66 milliárd forint volt, melyből 2010 közepéig mintegy 40-45 milliárd forintot kifizetett a kormány. A fennmaradó összeg így mintegy 20-25 milliárd forintra tehető.

---

36. Vértesi Erőmű kötelezettsége: A Vértesi Erőműnél közel 25-35 milliárd forintos követelésállományon van kormánygarancia, állami kölcsön és peresített követelés.

37. „Idősek Akadémiája”: 16 millió forintnyi vissza nem térítendő állami támogatást kapott a Szociális és Munkaügyi Minisztériumtól idén márciusban három nyugdíjas- és egy ifjúsági szervezet, hogy az országgyűlési választások kampányában előadásokat tartsanak a nyugdíjasoknak Idősek Akadémiája néven. A feladat megvalósításáról készített beszámoló egy esetben nem, a többi szerződésnél pedig szakmailag nem elfogadható módon érkezett meg. A Nyugdíjasok Budapesti Szövetségével kötött szerződésnél a kimutatásokból kiderült, hogy a teljes összeget nem is használták fel, a maradvány sorsa ismeretlen.

38. Támogatás az ATV-nek: A szocialista kormánydelegáltak által felügyelt Magyar Nemzeti Üdülési Alapítvány (MNÜA) összesen 1,3 milliárd forintos szerződést kötött az ATV-vel ismeretterjesztő filmek elkészítésére. Ezen túlmenően a szocialista kormány utolsó napjaiban, április 13-án a Szociális és Munkaügyi Minisztérium 6,5 millió forintos szerződést kötött az ATV-vel a „munkavállalási lehetőségek” témájában hatrészes műsorsorozat készítésére.

39. A Magyar Mozgóképek Közalapítvány (MKK) adóssága: Az MMK 2010. április 28-án hivatalba lépett új összetételű Kuratóriuma első intézkedésével megbízást adott a Közalapítvány működési, jogi és gazdasági átvizsgálására. Az új Kuratórium által elrendelt vizsgálat megállapításai értelmében az adósságállomány mértéke 7,9 milliárd forint. A túlköltés abból adódott, hogy a közalapítvány által támogatott filmek finanszírozása évek óta banki hitelből történik.

40. Hiller István milliós pogácsapénze és fotózása: Az Oktatási és Kulturális Minisztérium átadás-átvétel jegyzőkönyve alapján 2010. január 1. és április 30. között Hiller István oktatási és kulturális miniszter 130 alkalommal, összesen 5,5 millió forintot költött reprezentációra. Ezen túlmenően a szaktárca minden évben jelentős összegű szerződést kötött a Gordonpress Bt-vel „eseményfotózásra” is (2007-ben 5,9 millió, 2008-ban 5,6 millió, 2009-ben 5,1 millió, 2010-ben 2,9 millió forint értékben).

41. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium szerződései: Közel 230 olyan szerződést kötött még oktatási és kulturális miniszterként Hiller István, amelynek fizetési kötelezettsége részben az új tárcavezetőt terheli. Többek között Webra International Kft-vel kötött 40 millió forintos szerződés, amelynek 25 millió forintos teljesítését az új tárcavezetőre hagyták. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium továbbá a Sziget Kiadó és Nyomdai Kft-vel is kötött egy 35,9 millió forintos, 2009. június 1-től 2013. december 31-ig tartó szerződést a Köznevelés című oktatási hírmagazin kiadására.

---

42. Duna TV-nél felmerült pénzügyi visszaélések: A Duna Televízió a 2010-es költségvetési évben 3,2 milliárd forint többlettámogatást kapott a központi költségvetésből az előző évek átlagos támogatásához képest. A többlettámogatás jelentős részét, mintegy 2 milliárd forintot ún. külső gyártású produkciók megrendelésére illetve - szintén külső cégeken keresztül lebonyolítva - filmvásárlásokra fordították.

A kuratóriumi elnökségi tagok felfedték, hogy a cégek:

- semmilyen referenciával nem rendelkező, a szerződések aláírása előtt pár hónappal létrehozott úgynevezett projektcégek voltak;
- tulajdonosi köre a cégnyilvántartások alapján egyértelműen egy kézben fut össze; a megrendeléseket tovább adták, alvállalkozóiktól az általuk leszerződött összegek 30-40 százalékaért rendelték meg a produkciókat, vásárolták a filmeket.

Összességében akár 1 milliárd forintot is elérheti az az összeg, amit bizonytalan háttérű, referenciával nem rendelkező közvetítő cégek kaptak a Duna Televízió költségvetéséből.

43-45. Az államnak 3,2 milliárd forintba került a világkiállítás: Számos visszaélés merült fel a Sanghai Expo-val összefüggésben.

- A Miniszterelnöki Hivatal (MeH) az offshore háttérű Genexpo 2010 Kft.-vel 2009 októberében kötött vállalkozási szerződést, mely alapján a bruttó díj 2,6 milliárd forint. Ezen felül 2010. május-júniusban a cég további 351,9 millió forintot kívánt elszámolni (azonban a teljesítési igazolás számos esetben hiányos volt). Becslések szerint minimum 700 millió forint vitatható költségelszámolás szerepel a számlák között.
- A Miniszterelnöki Hivatal 2010 márciusában külön kifizette a Sanghajban bérelt magyar pavilonnak helyet adó kockaépület mintegy 89 millió forintos díját, ez a tétel az offshore háttérű Genexpo 2010 Kft. 3,2 milliárdos üzemeltetési költségvetésébe nem tartozott bele.
- Bolgár György *Made in Hungary or Made by Hungarians* című könyvét 20 ezer példányban készítették el és használták promóciós célra a sanghaji magyar pavilonnál. A könyvet a kiadó darabonként 1980 forintos áron szállította, vagyis a 20 ezer példány közel 40 millió forintba került.

46. Köztisztviselők tréningezése, szerződés Szetey Gábor volt cégével: 2008-ban a Miniszterelnöki Hivatal kompetenciafelmérés és -értékelés címén stábtagonként 240-300 ezer forintot utalt át a Develor Zrt.-nek, Szetey Gábor volt cégének, összesen mintegy 240 millió forintért. A Develor árajánlatában olyan tételek is szerepeltek, amelyek aligha jelenthettek valós terhet, terembérletre például közel kilencmilliót kértek az államtól, holott többnyire a cég budapesti irodájában végezték a tréningeket. További „kompetenciafejlesztésre” az állam 87,5 millió forintot költött.

---

47. Kormányülések titkosítása: A Bajnai-kormány a Radio Recorder Kft.-vel kötött szerződés értelmében kiszervezte a kormányülések hanganyagának titkosítását. A szerződést a kormány 2010. április 19-én kötötte és december 31-ig szól. A Radio Recorder Kft. azt vállalta, hogy mp3 formátumba alakítja át az 1989 és 2010. május 15. közötti időszakban készült, az államtitkárság által meghatározott kormányülések hangfelvételeit. A fenti tevékenységet 9,95 millió forintért végezte a cég.

48. Design terminál: A rendőrség 2010 januárja óta nyomozást folytat az Erzsébet téri Design Terminál ügyében. A terminált 450 millió forintból tervezték megépíteni. 2010-re sem készült el, de a költségek időközben elérték a közel 1 milliárd forintot. A BRFK Gazdaságvédelmi Főosztálya hűtlen kezelés büntett és más bűncselekmény elkövetése miatt ismeretlen tettes ellen folytat nyomozást.

49. Déri-szerződés: Déri Miklós 2005-től havi 755 ezer forintért készített fotókat, szerződését a Miniszterelnöki Hivatallal kötötte. Összesen mintegy 50 millió forintot fizettek ki.

50. Kiemelt székházprojektek - MÁV, Magyar Posta, MVM: Az állami vállalatok saját ingatlanjaikból bérelt ingatlanokba költöztek. Az Állami Számvevőszék megállapította, hogy a lépés több ponton is kifogásolható. A bérleti díjat az indokoltnál magasabb összeggel - euróban - állapították meg. A társaságok mindegyike jelenleg évi 1,2 -1,5 milliárd forintnyi bérleti díjat fizet.

51. Magyar Televízió átköltöztetése: Az MTV székház-projekt PPP-beruházás keretében valósult meg. A köztévé 2010 májusáig 16,2 milliárd forint bérleti díjat fizetett ki, majd a bérleti időszak lejártáig, további 38 évig várhatóan 83,6 milliárd forint bérleti díjat kell fizetnie.

52. Nagy összegű jutalmak a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnél: A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség előző vezetése az év első öt hónapjában megközelítőleg 100 millió forintot fizetett ki magának, teljesítmény nélkül jutalom és egyéb jogcímen.

53. Magyarországi LEADER Közhasznú Alapítvány: Magyarországi LEADER Közhasznú Alapítvány mintegy 320 millió forint támogatási összeget nem rendeltetésszerűen használt fel.

54. Az EU-s projektek szabálytalanságai: A szabálytalansággal érintett összegeket nem lehet uniós forrásból kifizetni, ezek az összegek a magyar államot terhelik. Az elmúlt időszakban számos kiemelt és nagy projekt esetében került sor milliárdos tételben szabálytalanság megállapítására. Ilyen volt a Csepeli szennyvíztisztító és a 4-es Metró esete,

---

valamint ilyen az M7-es autópálya ügye, ami a következő időszakot érinti. (Megállapítható, hogy Magyarország az uniós források felhasználásában a tagországok rangsorának második felében helyezkedik.)

55. A termőföldvagyron értékesítése: A termőföldvagyron szakszerűtlen kezelése miatt mintegy 6-800 millió forint közötti az a banki igény, mely az egykori Nemzeti Földalapkezelő Szervezet által kiadott banki kötelezettségvállalások következtében az MNV Zrt.-t terheli. Bevételekiesést jelenthet az állam számára az is, hogy a hasznosítatlan ingatlanok vonatkozásában nincs bérleti szerződés.

56. Sukorói telekcseré: 2008. július 30-án írták alá a Nemzeti Vagyongazdálkodási és Joav Blum közötti a Sukoró-Pilis/Albertirsa ingatlanváltására vonatkozó szerződést. A szerződésben a sukorói területeket 734,3 millió forinttal alul-, míg az albertirsai és a pilisi ingatlanokat 593,5 millió forinttal túlértékelték. A szerződés végül társadalmi nyomásra nem lépett életbe.

57. A moszkvai kereskedelmi színház: Jelentősen megemelkedett a moszkvai kereskedelmi színház értéke azt követően, hogy a Külügyminisztérium és a Nemzeti Vagyongazdálkodási lebonnyította az ingatlan eladását. Az ingatlan ára több mint félmilliárd forinttal emelkedett az elmúlt 2 és fél év alatt.

58. Luxusjuttatások a Magyar Fejlesztési Bank külképviselőjének: Palicskó Csaba az MFB brüsszeli képviselője volt több mint hét éven keresztül, költségeit a bank állta. Palicskó Csaba egy 14,2 millió forint értékű Audi A6 3.2 személygépkocsival járt, lakását az MFB bérelte, a lakás minden felszerelési tárgyát kifizette, többek között egy gyermekágyat 326 ezer forintért, egy bárszekrényt 295 ezer forintért, és evőeszközkészletet 427 ezer forintért.

59. Erkel Színház: Az Erkel Színház felújítása a köz- és magánszféra együttműködésén alapuló konstrukció mentén valósult volna meg. A tervezett PPP-beruházás bérleti díjának összege 2013-tól elérte volna évenként a 3,1 milliárd forintot, ami 25 évre összesen 78 milliárd forint. Mindez, figyelemmel a bérelt terület nagyságára, funkciójára és a bérlet évi 120 napos időtartamára indokolatlanul terhelte volna az adófizetők pénzét.

60. Katolikus Egyház per: Az előző ciklus hagyatéka a Magyar Katolikus Egyház jogos igénye, amely a számára nem megfelelően folyósított kiegészítő normatíva visszamenőleges igénye miatt perelte be a Magyar Államot. A pertárgy értéke 2,5 milliárd forint.

61. Az Advertum Kft. követelése: Az Advertum Kft. és a Magyar Hivatásos Labdarugó Liga felperesek két külön perben, de mégis összefüggő tárgy mentén kívánnak egymással, illetve a Magyar Állammal szemben követelést érvényesíteni. Ezen perekben a nevesített pertárgy értéke több milliárd forint.

---

62. Szekeres Imre autói: A Honvédelmi Minisztérium legnagyobb vállalatán, a HM EI Zrt.-n keresztül luxusautókat bérelt Szekeres Imre honvédelmi miniszternek. Az egykori tárcavezető az adófizetők pénzén használhatott egy VW Phaeton személygépkocsit és egy VW Touareg terepjárót.

63. Vadai Ágnes utazásai: A Honvédelmi Minisztérium vezetői mintegy 60 millió forintot költöttek el az előző ciklusban külföldi utakra. Vadai Ágnes volt honvédelmi államtitkár többek között Hollandiába, Norvégiába, Franciaországba, Izraelbe, Grúziába, Örményországba és Berlinbe utazott az adófizetők pénzén. A francia Riviérán például a nők közéleti szerepéről szóló konferencián vett részt - 785 ezer forintnyi közpénzt költve el.